

Upprepad utsatthet för brott
BRÅ-rapport 2001:3

Denna rapport kan beställas hos bokhandeln eller hos
Fritzes Kundtjänst, 106 47 Stockholm. Telefon 08-690 91 90,
fax 08-690 91 91, e-post order.fritzes@liber.se

Produktion:

Brottsförebyggande rådet, Information och förlag,
Box 1386, 111 93 Stockholm. Telefon 08-401 87 00, fax 08-411 90 75,
e-post info@bra.se

BRÅ på Internet www.bra.se

ISSN 1100-6676, ISBN 91-38-31772-9

Författare: Malena Carlstedt

Omslag: Johanna Blomberg

Foto: Mira Bildarkiv

Tryck: Elanders Gotab, Stockholm 2001

© Brottsförebyggande rådet

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	6
BRÅ:s bedömning.....	7
Inledning	8
Tidigare forskning	11
Intresset växer fram.....	11
Förklaringar till upprepad utsatthet.....	12
Material och metod	14
Två kommuner undersöks	14
Sex brottskategorier ingår	14
Polisanmälda brott studeras	15
Upprepad utsatthet för brott	17
Stor risk att utsättas för brott igen	17
Upprepade polisanmälningar – en stor del av alla anmälda brott	20
Motiverat att rikta insatser mot redan utsatta.....	24
Så snabbt upprepas brotten	25
Störst risk att utsättas för ett nytt brott i början.....	25
Upprepade brott anmäls ofta i nära anslutning till tidigare anmälningar.....	25
Viktigt att vidta åtgärder snabbt.....	27
Många utsätts upprepade gånger i områden med hög brottsnivå	28
Fler upprepade anmälningar i områden med många brott	28
Förklaringar till skillnader mellan olika områden.....	30
Exempel på praktiska verksamheter	31
Inbrott i butiker – Leicester.....	31
Inbrott i bostäder – Huddersfield	32
Våld mot kvinnor – Killingbeck	32
Diskussion och slutsatser	34
Våld mot kvinnor – tidigare utsatta en viktig målgrupp	34
Våld där gärningsmannen är obekant – de möjliga förebyggande vinsterna begränsade	35
Inbrott i skolor – möjligt att förebygga en stor andel av brotten.....	36

Inbrott i butiker – motiverat med förebyggande åtgärder för ett mindre antal butiker	37
Bilrelaterade brott. – begränsat värde med förebyggande åtgärder för tidigare utsatta	38
Bostadsinbrott – små möjliga vinster med åtgärder mot upprepade brott	38
Flera fördelar med att förebygga upprepad utsatthet	39
Referenser	41
Bilagor	43
1. Tabeller	43
2. Att beräkna upprepad utsatthet i den lokala anmälningsstatistiken	48
English summary	51

Förord

Brottsligheten ställer ofta till stor skada för dem som drabbas. Å ena sidan kan vem som helst utsättas för brott. Å andra sidan inträffar brott inte helt slumpmässigt. Det finns vissa mönster för när och var de sker. Det innebär att det också finns mönster för vilka som drabbas och när de drabbas.

Fokus i denna rapport är ett sådant mönster, det som har kommit att kallas upprepad utsatthet. Upprepad utsatthet tar fasta på tendensen att personer och objekt som tidigare har utsatts för brott i många fall löper större risk än andra att utsättas igen. Genom forskning vet man till exempel att upprepad utsatthet är vanligt för många olika typer av brott i England. Däremot behövs mer kunskap om hur situationen ser ut i Sverige.

I denna rapport redovisas en undersökning av upprepad utsatthet utifrån uppgifter om den polisanmälda brottsligheten. Undersökningen fokuserar på flera olika typer av brott. Det undersöks hur stora risker redan drabbade personer eller objekt löper att utsättas igen och hur stor del av brottsligheten som kan beskrivas som upprepad. Dessutom undersöks hur nära inpå varandra i tiden de upprepade brotten tenderar att inträffa och om det finns några skillnader mellan områden som är olika brottsbelastade.

Resultaten kan användas som utgångspunkt vid prioriteringar i det brottsförebyggande arbetet på olika nivåer, från nationell till lokal nivå. I slutet av rapporten beskrivs några praktiska brottsförebyggande verksamheter som utgår från upprepad utsatthet. I en bilaga ges dessutom en detaljerad beskrivning av hur man med förhållandevis enkla medel kan räkna fram några nyckeltal för upprepad utsatthet i den lokala anmälningssstatistiken.

Författare till rapporten är Malena Carlstedt, verksam vid BRÅ.

Stockholm i mars 2001

Ann-Marie Begler
Generaldirektör

Erik Grevholm
T. f. enhetschef

Sammanfattning

Denna undersökning handlar om så kallad upprepad utsatthet för brott. Med upprepad utsatthet menas att samma person eller samma objekt (exempelvis en skola eller en butik) utsätts för flera brott under en begränsad tidsperiod. Bakgrunden till undersökningen är att studier från andra länder har visat att denna typ av utsatthet är förhållandevis vanlig.

I Sverige är kunskapen om upprepad utsatthet för brott begränsad. Syftet med denna undersökning är att bidra till att öka denna kunskap och belysa vilken betydelse den kan ha för möjligheterna att förebygga brott.

Analyserna baseras på polisanmälda brott i två av landets kommuner och omfattar flera olika brottskategorier; misshandel och hot, inbrott i skolor och butiker, bilrelaterade brott och bostadsinbrott. Det är rimligt att utgå från att de övergripande resultaten kan generaliseras även till andra svenska kommuner.

De som anmält att de utsatts för något av de studerade brotten löper större risker än andra att utsättas för samma typ av brott igen. Exempelvis är risken för att en kvinna ska anmäla misshandel eller hot av en bekant gärningsman under ett år ungefär en halv procent. Av de kvinnor som utsatts för ett sådant brott och anmält det till polisen, är det emellertid 25 procent som utsätts igen inom en lika lång period. Även personer (män och kvinnor) som utsätts för misshandel eller hot där gärningsmannen är obekant löper stora risker att utsättas igen. Bland dessa är det ungefär 10 procent som återkommer i anmälningsstatistiken inom ett år. De som utsätts för inbrott av olika slag löper också förhöjda risker att utsättas igen. Risken för att en butik ska anmäla inbrott under ett år är exempelvis 15 procent. Av de utsatta butikerna är det ungefär en dubbelt så stor andel (28 procent) som anmäler fler inbrott inom en ettårsperiod.

Än större risker att utsättas för brott igen löper de som har anmält att de utsatts för fler tidigare brott. Nästan hälften av de butiker som anmält två tidigare inbrott, återkommer med fler anmälningar om inbrott inom ett år. Bland kvinnor som har utsatts för misshandel eller hot av bekant gärningsman vid två registrerade tillfällen, återkommer ungefär 40 procent med fler anmälningar inom en ettårsperiod.

Genom att studera andelen upprepade brott får man en uppfattning om hur stor andel av brotten som kan påverkas av åtgärder för att förebygga upprepade brott. För att få en uppfattning om hur stor del av alla brott som kan påverkas av åtgärder för att förebygga upprepade brott, har också andelen upprepade polisanmälningar studerats. Med upprepade polisanmälningar menas sådana som har föregåtts av tidigare anmälningar avseende samma person eller objekt, mindre än ett år tillbaka i tiden. Speciellt vanliga är upprepade anmälningar vad gäller inbrott i skolor. Nästan 90 procent av dessa anmälningar är upprepningar. Upprepade anmälningar är också vanliga vad gäller inbrott i butiker och misshandel mot kvinnor där gärningsmannen är

bekant med offret. Ungefär en tredjedel av dessa anmälningar är upprepningar. Bostadsinbrott är den enda av de studerade brottskategorierna där det inte är särskilt vanligt med upprepade anmälningar.

Flera av undersökningens resultat är värda att beakta ur ett brottsförebyggande perspektiv. För det första visar de att det är motiverat att förebygga brott bland dem som redan har utsatts. På så vis kan åtgärder riktas mot en mindre grupp, samtidigt som man får möjlighet att förebygga en inte oväsentlig del av alla brott.

För det andra är det viktigt att åtgärder vidtas så snabbt som möjligt eftersom risken för upprepade utsatthet är störst i nära anslutning till tidigare brott, för att sedan successivt avta. En stor andel av de upprepade anmälningarna har upprättas redan inom en månad från en tidigare anmälan.

För det tredje kan det vara särskilt lämpligt att arbeta för att förebygga upprepade brott i områden med förhållandevis omfattande brottslighet eftersom de förekommer oftare i sådana områden än i andra.

BRÅ:s bedömning

BRÅ:s bedömning är att risken för upprepade utsatthet i större utsträckning än hittills bör beaktas i det brottsförebyggande arbetet. En viktig utgångspunkt är här hur stor andel de upprepade brotten är av alla anmälda brott i en brottskategori. Detta visar hur stort utrymme det statistiskt sett finns för att förebygga brott genom insatser mot personer och objekt som utsatts tidigare. För en del brottskategorier, framför allt inbrott i bostäder, är de upprepade brotten en ganska liten andel av samtliga brott. Det innebär att vinsten med att förebygga de upprepade brotten för just inbrott i bostäder också är liten.

Störst betydelse kan åtgärder mot upprepade utsatthet få, vad gäller inbrott i skolor, inbrott i butiker och våld mot kvinnor där gärningsmannen är bekant. Med åtgärder mot upprepade inbrott i skolor kan nästan 90 procent av alla anmälda inbrott i skolor förebyggas. Med åtgärder mot upprepade inbrott i butiker kan drygt 30 procent av alla anmälda inbrott i butiker förebyggas. Med åtgärder mot upprepade fall av våld mot kvinnor där gärningsmannen är bekant slutligen, kan ungefär 30 procent av alla anmälda fall förebyggas.

Det kan alltså finnas stora vinster med att vidta åtgärder för att förebygga upprepade brott inom vissa brottskategorier. Även inom brottskategorier som inte undersökts här, kan det finnas betydande vinster med att förebygga den upprepade brottsligheten. Generellt bör åtgärderna vidtas i nära anslutning till tidigare brott. Särskilt lämpliga kan de vara i områden med förhållandevis omfattande brottslighet.

Inledning

Bakgrund

Det har länge varit känt att en liten grupp gärningsmän står för en relativt stor andel av alla brott. Under de två senaste decennierna har undersökningar visat att samma förhållande gäller för dem som utsätts för brott. Det vill säga en liten grupp drabbas vid upprepade tillfällen och utsätts därmed för en stor andel av alla brott. I England, där många studier av så kallad upprepad utsatthet har genomförts, har detta förhållande visat sig gälla för en mängd olika typer av brott, exempelvis misshandel, rasistiska brott, bilrelaterade brott, bostadsinbrott samt inbrott i företag, butiker och skolor. Flera undersökningar har också visat att upprepade brott mot samma personer eller samma objekt (exempelvis bilar eller företag) är koncentrerade i tiden. Brotten tenderar att upprepas inom en förhållandevis kort tidsperiod.

I dag tillämpas den sedan länge kända kunskapen att brotten är koncentrerade till vissa tider, platser och gärningsmän som en naturlig del i det brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet. I det så kallade problemorienterade arbetssättet, som under senare år har införts i den svenska polisorganisationen, betonas vikten av att resurser koncentreras till de tider, platser och gärningsmän där risken för brott är störst. Kunskapen om att brotten också är koncentrerade till vissa brottsoffer och brottsobjekt kan tillföra en ny dimension till arbetssättet.

Att undersökningar har visat att brottsligheten är koncentrerad till en liten grupp utsatta och att de upprepade brotten även är koncentrerade i tiden, innebär att man har kunskap om såväl var som när brott kan förebyggas. I England har man under senare år tillämpat brottsprevention utifrån denna kunskap i flera olika sammanhang. I dag är tankesättet bakom denna typ av prevention integrerat i den brittiska polisorganisationen, där ”upprepad utsatthet” används som ett uppföljningstal (Key Performance Indicator) för polisdistrikten. Enligt engelska forskare har man också nått framgångar i arbetet med att förebygga brott på detta sätt. Över huvud taget finns det många fördelar med ett sådant arbetssätt enligt det brittiska inrikesdepartementet (Home Office), som publicerat en skrift där följande står att läsa:

Upprepad utsatthet står som en självklar punkt på den nationella agendan. Alla bevis pekar på att förebyggandet av upprepade brott kan ge signifikanta minskningar av brottsligheten. Tillvägagångssättet gör att begränsade resurser används effektivt, både vad gäller prevention och upptäckt av brott, och förbättrar kvalitén på servicen till offer. Att upprepat utsatta har definierats som ett polisiärt uppföljningstal visar hur betydelsefullt inrikesdepartementet anser att detta arbete är.

(Bridgeman och Hobbs, 1997, s. vi, författarens översättning)

Brottsförebyggande åtgärder mot upprepad utsatthet innebär inte i första hand att man använder nya typer av åtgärder för att förebygga brott. Snarare innebär det ett nytt sätt att rikta brottsförebyggande åtgärder till personer eller objekt som har särskilt stora behov.

I Sverige är kunskapen om upprepad utsatthet för brott begränsad. Det finns dock ett stort intresse för denna kunskap och för möjligheten att tillämpa den i det brottsförebyggande arbetet. I propositionen Forskning och Samhälle (prop. 1996/97:5) nämns ”upprepad utsatthet” som ett område som det finns särskilda skäl att uppmärksamma. Rikspolisstyrelsen har vidare sammanställt en kunskapsöversikt över den utländska litteraturen på området (Rikspolisstyrelsen, 1994) och i en skrift om problemorienterat polisarbete (Dahl och Sundelin, 1998) påpekas att polisen bör arbeta för att minska riskerna för upprepade brott. Från flera håll har det också betonats att det är viktigt att brottsofferperspektivet införlivas, för att bland annat förebygga upprepade brott.

Ett praktiskt brottsförebyggande arbete har mycket att vinna på att utgå från kunskap om upprepad utsatthet. Frågor som behöver besvaras är exempelvis i vilken utsträckning denna typ av utsatthet förekommer i Sverige. I så fall var, när och för vilka typer av brott? Denna undersökning vill bidra till att öka kunskapen om upprepad utsatthet i Sverige och belysa vad den kan betyda för möjligheterna att förebygga brott.

Syfte

Huvudsyftet är att få en bild av upprepad utsatthet för brott i den svenska anmälningsstatistiken. Undersökningen syftar också till att bedöma vilken betydelse denna kunskap kan ha i det brottsförebyggande arbetet. Följande sex brottskategorier ingår i undersökningen:

- Misshandel och hot mot kvinnor där gärningsmannen är bekant med offret.
- Misshandel och hot mot män och kvinnor där gärningsmannen är obekant med offret.
- Inbrott i skolor.
- Inbrott i butiker.
- Bilrelaterade brott.
- Bostadsinbrott.

Brottskategorierna har valts eftersom undersökningar från andra länder har visat att upprepad utsatthet är vanligt för dessa typer av brott. Brottskategorierna är också sådana som ofta står i fokus i det lokala brottsförebyggande arbetet.

Mer precist är den empiriska undersökningen begränsad till fyra frågeställningar. För det första studeras om de som anmäls utsatta för brott löper särskilt stora risker att återigen förekomma i anmälningsstatistiken för denna

typ av brott. För det andra studeras hur stor del av anmälningarna som är upprepade anmälningar. Mot bakgrund av att tidigare studier på området har visat att upprepade brott tenderar att vara koncentrerade i tiden studeras också, för det tredje, hur lång tid det går mellan att brott mot samma personer eller samma objekt anmäls. För det fjärde studeras slutligen, för några brotts-typer, i vilken utsträckning upprepad utsatthet varierar mellan olika delar av en kommun, framför allt vad gäller skillnader mellan områden med olika hög brottslighet.

Tidigare forskning

För tjugo år sedan fanns det mycket lite forskning om upprepad utsatthet, för tio år sedan fanns det en del och i dag finns det mycket. Som nämnts är dock kunskapen på området fortfarande begränsad i Sverige. De studier som har genomförts bygger i första hand på så kallade offerstudier. Dessa utgår från frågeundersökningar riktade till ett slumpmässigt urval av normalbefolkningen. Studierna visar att utsattheten för brott är ojämnt fördelad; vissa drabbas vid upprepade tillfällen, andra drabbas inte alls. För att få mer detaljerad kunskap om upprepad utsatthet får man vända sig till andra länder, i synnerhet England, där kunskapen på området har utvecklats under de senaste decennierna.

Intresset växer fram

I mitten av 1980-talet visade resultat från en nationell engelsk offerundersökning att brotten var mycket ojämnt fördelade i befolkningen. Samtidigt som de flesta tillfrågade uppgav att de inte hade drabbats av något brott, uppgav en mindre grupp att de hade drabbats av många brott. Undersökningen visade att mindre än tre procent av de tillfrågade hade drabbats av en fjärdedel av de rapporterade brotten (Gottfredsson, 1984). Även om tidigare studier hade visat att utsattheten var ojämnt fördelad, var det först i och med dessa resultat som intresset för den upprepat utsatta gruppen fick ordentligt fotfäste. Intresset resulterade i en mängd brittiska undersökningar. Dessa visade att den ojämna fördelningen av utsattheten gällde för många olika typer av brott, till exempel brott mot personer, exempelvis misshandel och rån, brott mot hushåll, exempelvis bostadsinbrott, och brott mot andra typer av objekt, exempelvis inbrott i företag och bilrelaterade brott. I början av 1990-talet visade också en engelsk avhandling (Farrell, 1993) att nio olika studier, som byggde på olika typer av metoder (till exempel enkätundersökningar, intervjuer, deltagande observation, sjukhusundersökningar, anmälda brott och samtal till polisen) gav samma resultat. Samtliga visade att en liten grupp personer eller objekt utsattes för en stor andel av alla brott. I England ökade intresset för frågan snabbt under 1990-talet. Bara vid det brittiska inrikesdepartementet (Home Office) publicerades detta decennium mer än 20 rapporter som handlade om upprepad utsatthet.

Även i andra länder än England har frågan väckt intresse. I Sverige finns, som tidigare nämnts, resultat från frågeundersökningar som överensstämmer med de utländska studierna. I Holland genomfördes under 1990-talet undersökningar som också visar på en ojämn fördelning av utsattheten. I dag kartläggs upprepad utsatthet kontinuerligt i Hollands samtliga polisområden. Liknande resultat har man också kommit fram till i Australien, där upprepad utsatthet har kartlagts i bland annat en omfattande nationell frågeundersökning. Även i USA har området uppmärksamats i olika sammanhang. Där

har kunskapen om upprepat utsatta bland annat kallats för "den viktigaste kriminologiska insikten under decenniet" (Skogan, 1996, författarens översättning).

En av de främsta anledningarna till att området har fått stor uppmärksamhet är dess betydelse för möjligheten att förebygga brott. Om upprepad utsatthet är vanligt skulle en effektiv strategi kunna vara att fördela (ofta knappa) brottsförebyggande resurser till personer och objekt som redan har drabbats av brott. En del bedömare har varit mycket entusiastiska till detta arbetssätt och menat att det skulle kunna åstadkomma märkbara minskningar av den totala brottsligheten (se till exempel Farrell och Pease, 1993). I debatten har det dock också framförts argument mot arbetssättet. Det har bland annat påpekats att det kan tolkas som att skulden för brotten läggs på offren. En annan kritik är att arbetssättet accepterar att ett brott begås innan åtgärder vidtas. Brottslingar kan sägas få en "chans" att begå ett brott mot varje offer eller objekt.

Parallellt med det ökade intresset för de upprepat utsatta brottsoffren, har brottsoffer över huvud taget fått större uppmärksamhet, såväl inom kriminalpolitiken som inom forskningen och i praktiska verksamheter. Under de senaste decennierna har bland annat en rad förbättringar för brottsoffer genomförts, exempelvis vad gäller stöd och hjälp. Det har också påpekats att förebyggandet av upprepade brott kan vara ett sätt att integrera brottsofferstödjande och brottsförebyggande arbete. Man menar att offren ska få hjälp både med att hantera det inträffade och med att se till att brotten inte upprepas. Det anses också att situationen för brottsoffren allmänt sett förbättras genom att brottsofferstödjande och brottsförebyggande frågor integreras.

Förklaringar till upprepad utsatthet

Trots att det i dag finns mycket forskning om upprepad utsatthet är det få studier som fokuserar på orsakerna till denna typ av utsatthet. I litteraturen diskuteras dock en distinktion mellan två olika typer av tolkningar. Den ena tolkningen innebär att utsatthet för brott antas öka sannolikheten för framtida utsatthet. Denna tolkning utgår från att det finns någon form av samband mellan händelserna. Den andra tolkningen utgår från att utsattheten speglar en redan sedan tidigare förhöjd risk. Ur detta perspektiv antas utsattheten i sig inte förändra den framtida risken för att drabbas.

Tidigt framhölls att den senare tolkningen var mer rimlig än den förra. Denna tolkning överensstämmer också väl med kända kriminologiska teorier¹ om att det kan förväntas att människor (eller objekt) löper olika stora risker att drabbas av brott beroende på hur deras vardagsliv ser ut.

Förklaringar till upprepad utsatthet behöver dock inte endast utgå från de utsatta, de kan också utgå från gärningsmännen. I stället för att fråga sig

---

¹ Livsstilsteorin och rutinaktivitetsteorin.

varför vissa offer eller objekt drabbas vid upprepade tillfällen, kan man fråga sig varför gärningsmän väljer samma offer eller samma objekt. Enligt en teori² antas gärningsmän väga vinst mot förlust i sina val av brottsobjekt. Faktorer som är avgörande i valen är exempelvis objektens attraktivitet och tillgänglighet. Att vissa personer och objekt löper särskilt stora risker att utsättas för brott kan förklaras med att de uppfyller dessa faktorer i särskilt stor utsträckning, och att det är därför som gärningsmännen föredrar dem.

På senare år har empiriska studier i allt större utsträckning visat att även den första tolkningen (att utsatthet i sig ökar risken för framtida utsatthet) har betydelse. Ett resonemang som överensstämmer med denna tolkning är påståendet att det för många brottstyper kan vara rationellt för en gärningsman att angripa samma objekt flera gånger. Att välja samma objekt igen kan innebära mindre ansträngning och lägre risk än om man väljer nya mer eller mindre okända objekt. Gärningsmännen har ju kunskap om tidigare angripna objekt och denna kunskap kan vara användbar för att genomföra fler brott. Det kan exempelvis handla om kunskap om flyktvägar, grannar eller larm. Vad gäller bostadsinbrott har en forskare beskrivit det på följande sätt:

En inbrottstjuv som promenerar längs en gata där han tidigare inte har begått några inbrott ser två sorters hus – troligen olämpliga och troligen lämpliga. Han genomför ett lyckat inbrott i ett av de hus som han bedömde som lämpliga. Nästa gång han promenerar längs gatan ser han tre sorters hus – troligen olämpliga, troligen lämpliga och ett som han vet är lämpligt.

(Farrell, 1995, s. 391, författarens översättning)

Den brittiska offerundersökningen visar också att upprepat utsatta offer själva många gånger ser ett samband mellan brotten, som gör att de tror att det kan vara frågan om samma gärningsmän.

Brittiska studier, där dömda gärningsmän har intervjuats om hur ofta de angriper samma person eller objekt, tyder på att detta är förhållandevis vanligt. I en studie med personer dömda för inbrott svarade nästan hälften av de intervjuade gärningsmännen att de någon gång hade begått flera brott mot samma objekt (Ashton m.fl., 1998). Skälen till det kan betraktas som klara och rationella. De sade bland annat att de upprepade brotten för att ”det var så lätt den första gången”. Andra skäl var att de ville ”hämta” saker som de hade sett första gången, men inte fått med sig då. Några påpekade också att det är lättare att begå brott en andra gång eftersom man då känner till brottsplatsen.

---

² Teorin om rationella val.

Material och metod

Som nämnts inledningsvis bygger tidigare svenska studier av upprepad utsatthet för brott i huvudsak på frågeundersökningar riktade till slumpmässiga urval av normalbefolkningen. Sådana undersökningar har dock klara begränsningar då det gäller att mer detaljerat studera upprepning. Den viktigaste begränsningen är att endast en liten grupp i normalbefolkningen drabbas av brott och att ännu färre drabbas av upprepade brott. Även omfattande undersökningar av sådant slag innehåller således förhållandevis få fall att analysera. Trots stora urval är det då endast möjligt att studera övergripande strukturer. Att utgå från ett material som består av sådana som har drabbats av brott ger bättre förutsättningar för att i detalj studera upprepad utsatthet. Därför bygger denna undersökning på analyser av statistik över polisanmälningar.

Två kommuner undersöks

Geografiskt är undersökningen begränsad till två mellanstora svenska kommuner; Örebro och Sundsvall. Örebro kommun har drygt 120 000 invånare och är därmed Sveriges sjunde största kommun. Kommunen omfattar såväl centralorten Örebro som ytterområden och ren landsbygd. Sundsvalls kommun har ungefär 95 000 invånare och är således något mindre än Örebro.

Materialet från Örebro kommun analyseras grundligt. Materialet från Sundsvalls kommun analyseras däremot mer översiktligt och används främst som kontrollmaterial i vilket endast vissa nyckeltal studeras. Med hjälp av dessa nyckeltal är det möjligt att bedöma om resultaten från Örebro kommun är specifika just för denna kommun, eller om det finns anledning att anta att de kan generaliseras till andra mellanstora svenska kommuner.³ Bedömningen är att resultaten i hög utsträckning kan generaliseras till andra kommuner. I övrigt är materialet begränsat till anmälningar som har upprättats under treårsperioden 1997 till och med 1999.

Sex brottskategorier ingår

Som tidigare har nämnts ingår flera olika typer av brott i undersökningen: misshandel och hot, inbrott i skolor och butiker, bilrelaterade brott och bostadsinbrott. När det gäller inbrott i skolor har endast inbrott i kommunala skolor studerats. När det gäller butiksinbrott har inbrott i kiosker inkluderats. Samtliga studerade inbrottskategorier inkluderar även försöksbrott. Sammanlagt ingår nästan 30 000 anmälningar i det studerade materialet.

Anmälningar avseende brottskategorierna misshandel och hot är heterogena grupper av händelser. De kan handla om mäns våld mot kvinnor i nära

---

³ En jämförelse mellan resultaten för de två kommunerna presenteras i bilaga 1.

relationer eller om brott mellan två okända personer i krogmiljö. För misshandelsbrott går det i anmälningssstatistiken att skilja på om offret är man eller kvinna och om gärningsmannen är bekant för offret eller inte. Statistiken avseende hot är däremot inte uppdelad på ett sådant sätt. I undersökningen redovisas följande två kategorier av misshandels- och hotbrott:

- Misshandelsbrott mot kvinnor där gärningsmannen är bekant och de hot som har drabbat dessa kvinnor.
- Misshandelsbrott där gärningsmannen är obekant för offret och de hot som har drabbat dessa personer.

En särskild kontroll av ett mindre antal ärenden avseende hot i de två kategorierna ovan, tyder på att det är rimligt att anta att större delen av de hot som har anmälts av personer som också har anmält misshandel av bekant gärningsman avser just bekanta gärningsmän⁴. På motsvarande sätt visar kontrollen att de hot som har anmälts av personer som också har anmält misshandel av obekant gärningsman i huvudsak avser obekanta gärningsmän⁵.

Polisanmälda brott studeras

Eftersom undersökningen bygger på polisanmäld brottslighet ger den inte svar på hur vanligt det är att personer eller objekt verkligen utsätts vid upprepade tillfällen. För det första är det bara en del av alla brott som anmäls till polisen. Den så kallade dolda brottsligheten, det vill säga de brott som inte anmäls till polisen, varierar mellan olika typer av brott. Vad gäller exempelvis bostadsinbrott är anmälningssbenägenheten hög. Det gör att man kan utgå från att den anmälda brottsligheten speglar den faktiska brottsligheten förhållandevis väl. Vad gäller misshandel är den polisanmälda brottsligheten däremot bara toppen på ett isberg.

Problemet med den dolda brottsligheten är särskilt påtagligt vid studier av upprepad utsatthet. Sannolikheten för att en person som har drabbats av flera brott anmäler alla eller flera av dessa är rent statistiskt mindre än sannolikheten för att en person som har drabbats av bara ett brott, anmäler detta.⁶ Visst kan det förefalla rimligt att de som väl en gång har anmält ett brott är

---

⁴ Totalt har tjugo slumpmässigt utvalda anmälningar avseende olaga hot, som har anmälts av kvinnor som också har anmält misshandel av bekant gärningsman, studerats närmare. För 14 av dessa framgick det i anmälningens fritext om gärningsmannen var bekant med kvinnan eller inte. Sammanlagt 13 av de 14 anmälningarna avsåg hot som var begångna av bekanta gärningsmän.

⁵ Tjugo slumpmässigt utvalda anmälningar har studerats närmare. I tolv av dessa var det möjligt att utifrån fritexten i anmälan utläsa om gärningsmannen var bekant för offret eller inte. Samtliga av dessa avsåg hot av en obekant gärningsman.

⁶ Farrell och Pease (1993) använder ett statistiskt exempel för att illustrera detta. Om sannolikheten för att en viss typ av brott ska anmälas är 0,7, är sannolikheten för att en person som har drabbats av tre brott av detta slag $0,7 \times 0,7 \times 0,7$ vilket är lika med 0,35. Det vill säga ungefär hälften så stor som sannolikheten att *ett* brott av dessa slag blir anmält.

särskilt benägna att anmäla igen. Undersökningar påvisar dock även omvända tendenser, det vill säga att de som tidigare anmält ett brott undviker att göra detta igen. En svensk undersökning av personer som anmält brott till polisen, visar exempelvis att en femtedel av offren var osäkra på om de skulle anmäla en liknande händelse igen (Lindgren, 1999). De vanligaste skälen var att de inte ansåg det vara värt besväret eller att de inte var nöjda med rättsväsendets hantering av det anmälda fallet.

Utöver den dolda brottsligheten finns det andra orsaker till att den anmälda brottsligheten inte avspeglar den faktiska. Man kan exempelvis räkna med att en del polisanmälningar upprättas utan att något brott egentligen har begåtts. Dels kan det vara frågan om händelser som de personer som anmäler dem bedömer som brott utan att de egentligen är det. Dels kan det vara frågan om exempelvis försäkringsbedrägerier.

Utifrån anmälningsstatistiken är det således av flera skäl inte möjligt att svara på hur vanligt det är att samma person eller samma objekt *faktiskt utsätts* vid upprepade tillfällen. Denna undersökning är dock begränsad till frågeställningen hur vanligt det är att samma person eller objekt *anmäls utsatt* för brott vid upprepade tillfällen. Ur perspektivet att upprepade brott ska förebyggas kan det också vara en rimlig avgränsning att studera anmäld brottslighet. Det är först när det blir känt att ett brott har begåtts, som många förebyggande åtgärder kan vidtas.

Vissa av de studerade anmälningarna innehåller information om mer än ett brott.⁷ Detta skulle kunna tolkas som upprepad utsatthet. Undersökningen är dock begränsad till att studera hur vanligt det är att samma person eller objekt anmäls utsatt vid upprepade *tillfällen*. Mot bakgrund av det brottsförebyggande perspektivet, att framtida brott ska förebyggas bland dem som anmäler brott till polisen, är det också i första hand rimligt att utgå från upprepade anmälningar. Om exempelvis en och samma person anmäler flera brott vid ett och samma tillfälle har det inte funnits möjlighet att förebygga de upprepade brotten utifrån detta perspektiv.

---

⁷ Gäller för fyra procent av anmälningarna avseende misshandel och hot samt för en knapp procent av anmälningarna avseende bilrelaterade brott.

Upprepad utsatthet för brott

Det finns flera olika sätt att beskriva upprepad utsatthet i anmälningssstatistiken. Ur ett brottsförebyggande perspektiv är det bland annat viktigt att få information om hur stor andel av anmälningarna som är upprepningar. Detta ger en uppfattning om hur stor del av alla anmälda brott som kan påverkas av åtgärder som är direkt inriktade på att förebygga upprepade brott. Viktigt är också hur stor risk de som har drabbats av brott löper att utsättas igen. Genom att jämföra denna risk med den generella risken för utsatthet får man en uppfattning om vilka vinster som kan uppnås genom att förebygga brott bland dem som redan drabbats, jämfört med åtgärder som riktas till alla oavsett tidigare utsatthet. Eftersom undersökningen endast bygger på polisanmäld brottslighet avses i det följande endast *polisanmäld* utsatthet då begreppet ”utsatta” och ”drabbade” används.

Stor risk att utsättas för brott igen

Den generella risken att utsättas för olika typer av brott har skattats genom att antalet personer eller objekt (skolor, butiker, bilar och hushåll) som har anmälts utsatta för brott under ett år har relaterats till antalet möjliga brottsoffer⁸ eller brottsobjekt av dessa slag i undersökningsområdet. Detta ger en ungefärlig uppfattning om den generella risken att en person eller ett objekt ska anmälas utsatt för brott av olika slag under ett år. Risken kan sedan relateras till risken att de som anmälts utsatta för brott återkommer som utsatta i ytterligare anmälningar under en ettårsperiod. På så vis får man svar på i vilken utsträckning de som utsätts för brott löper särskilt stora risker att förekomma i anmälningssstatistiken under det därpå följande året.

I undersökningen studeras endast de utsattas risker att utsättas för samma typ av brott igen.⁹ För dem som har anmält exempelvis bostadsinbrott studeras således risken att utsättas för ytterligare bostadsinbrott. Detta begränsar omfattningen av upprepad utsatthet i undersökningen. En butik som exempelvis först utsätts för ett inbrott och sedan för ett rån, kommer inte att framstå som upprepat utsatt då endast upprepade inbrott mot butiker studeras. Ur ett brottsförebyggande perspektiv är det skäligt att begränsa undersökningen till att gälla upprepningar av samma typ av brott. Förebyggande åtgärder, som riktas till dem som utsätts för brott, kan inte rimligtvis syfta till att förebygga alla möjliga typer av brott.

---

⁸ Eftersom brott mot barn (<16år) inte ingår i denna undersökning och eftersom äldre sällan anmäler brott, har uppskattningen av antalet personer begränsats till personer i åldern 16-65 år.

⁹ Misshandel och olaga hot räknas i detta sammanhang som samma typ av brott.

En relevant fråga i detta sammanhang är om risken för framtida utsatthet ökar med antalet tidigare anmälningar. Om så är fallet ökar också behovet av brottsförebyggande åtgärder med antalet tidigare brott, vilket i sin tur borde påverka den brottsförebyggande strategin. Detta studeras genom att risken för upprepad utsatthet för dem som har anmält *ett* brott i materialet¹⁰ jämförs med dem som har anmält *flera* brott.

Tabell 1. Risk att utsättas för brott under ett år utifrån anmälningsstatistiken.

Brottstyp	Skattad <i>generell</i> risk i procent	Risk för dem som anmält <i>ett</i> brott i procent	Risk för dem som anmält <i>två</i> brott i procent
Misshandel och hot mot kvinnor, bekant gärningsman	0,5	25	41
Misshandel och hot mot män och kvinnor, obekant gärningsman	0,5	10	30
Inbrott i skolor** ¹¹	50	75	88
Inbrott i butiker**	15	28	46
Bilrelaterade brott	7	12	19
Inbrott i bostäder**	0,3	4	-

** Inkluderar även försöksbrott.

Som framgår av tabell 1 löper de som utsatts för brott av de slag som studeras större risker än andra att förekomma i anmälningsstatistiken igen. Än större risker löper de som utsatts för flera tidigare brott.

Våld mot kvinnor där gärningsmannen är bekant – kraftig risk

Kvinnor som anmält misshandel eller hot av bekanta gärningsmän löper särskilt stora risker att drabbas på nytt. Risken för att en kvinna ska utsättas för och anmäla denna typ av brott är förhållandevis låg. Ungefär en halv procent av kvinnorna i undersökningsområdet anmäler ett sådant brott under ett år. Av de kvinnor som har anmält brott av dessa slag är det en betydligt större andel, 25 procent, som återkommer med anmälningar inom en ettårsperiod. De som anmäler denna typ av brott till polisen löper därmed i runda tal 50 gånger större risk än generellt att förekomma i anmälningsstatistiken under det närmast följande året. Detta innebär i sin tur att åtgärder som riktas till tidigare utsatta kvinnor når rätt adressat i 50 gånger fler fall än åtgärder som riktas till alla kvinnor. Risken för de kvinnor som anmält två tidigare brott är enligt den studerade anmälningsstatistiken ännu större. Bland dessa är det ungefär 40 procent som återkommer med ytterligare anmälningar

¹⁰ En del av dessa har dock troligtvis anmält brott före den studerade perioden.

¹¹ Undersökningen avser som tidigare påpekats endast kommunala skolor.

inom ett år. Åtgärder som riktas mot dem som tidigare har utsatts för denna typ av våld, når således rätt målgrupp i en stor andel av fallen.

Våld mot män och kvinnor där gärningsmannen är obekant – stor risk

För misshandel och hot mot män och kvinnor där gärningsmannen är obekant med offret skulle man kunna förmoda att brotten fördelar sig mer slumpmässigt. Undersökningen visar dock att även denna typ av utsatthet är långt ifrån slumpmässigt fördelad. Av dem som anmäler brott av dessa slag är det en av tio som återkommer till polisen med fler anmälningar inom ett år. Denna andel kan ställas i relation till att den generella risken att drabbas av misshandel av obekant gärningsman är ungefär en halv procent. Risken att utsättas igen för dem som anmält ett brott av detta slag, är således ungefär 20 gånger större än generellt. En konsekvens av detta är att åtgärder som riktas till personer som tidigare drabbats av våld eller hot av obekant gärningsman i 20 gånger fler fall når personer som faktiskt skulle ha drabbats igen, jämfört med åtgärder som riktas till alla vuxna personer. De som anmält två tidigare brott av dessa slag löper i sin tur än större risk. Av dessa är det nästan var tredje drabbad som återkommer med ytterligare anmälningar inom en ettårsperiod. Utifrån denna synvinkel bör det således finnas vinster med att förebygga upprepade utsatthet även i denna brottskategori.

Inbrott i skolor och butiker – viss risk

Skolor och butiker löper generellt sett förhållandevis stora risker att drabbas av inbrott. Ungefär 15 procent av butikerna i området och ungefär hälften av skolorna, har anmält åtminstone ett inbrott (eller försök till) under en ettårsperiod. Till skillnad från flera av de tidigare studerade brottskategorierna skulle således generella åtgärder vara motiverade i en ganska stor andel av fallen. Resultaten visar dock att de butiker och skolor, som har anmält brott till polisen, har särskilt stor sannolikhet att förekomma i anmälningsstatistiken under det därpå följande året. Av de butiker som anmält två tidigare inbrott, återkommer nästan hälften med anmälningar om ytterligare inbrott inom ett år. Åtgärder bland dessa butiker skulle således nå rätt adressat i ungefär hälften av fallen, medan generella åtgärder endast skulle nå rätt adressat i 15 procent av fallen. Bland skolor som anmäler inbrott är det en stor andel som återkommer. Av dem som har anmält två tidigare inbrott återkommer nästan 90 procent med fler anmälningar inom den studerade ettårsperioden. Det innebär att åtgärder bland dessa skolor skulle vara motiverade i nio fall av tio.

Bilrelaterade brott och bostadsinbrott – mindre risker är förväntat

Även för bostadsinbrott och bilrelaterade brott löper de som utsatts ökad risk för att utsättas igen. Tolv procent av de bilar som anmälts utsatta återkommer som utsatta i ytterligare anmälningar inom ett år. Mot bakgrund av att den generella risken att en bil ska utsättas för ett brott under ett år uppskattas till sju procent, är siffran dock inte anmärkningsvärt hög.

Den generella risken att utsättas för bostadsinbrott under ett år är betydligt lägre, den uppskattas till ungefär en halv procent. Av dem som har anmält denna typ av brott är det en betydligt större andel, fyra procent, som återkommer med ytterligare anmälningar om bostadsinbrott inom ett år. Jämfört med resultaten i undersökningar som genomförts i andra länder, måste dock riskerna för upprepade utsatthet när det gäller såväl bostadsinbrott som bilrelaterade brott, bedömas som förhållandevis låga.

De som redan har utsatts för brott löper stor risk att utsättas igen

För samtliga brottstyper står det således klart att de som redan har utsatts för brott löper större risk att utsättas igen. Sannolikheten för att de personer eller objekt som utsatts ska förekomma i anmälningsstatistiken inom en ettårsperiod, är i samtliga fall större än den beräknade generella sannolikheten för detta. Mot denna bakgrund framstår det som motiverat att förebygga brott bland dem som anmäls utsatta för brott. För att närmare kunna bedöma det möjliga värdet av förebyggande åtgärder av detta slag är det dock viktigt att ta reda på hur stor andel av brotten som man skulle kunna nå utifrån denna utgångspunkt. Att risken för de redan drabbade är hög behöver inte nödvändigtvis innebära att en stor del av brotten är upprepningar. För att ge en uppfattning om vilket utrymme det finns att minska brottsligheten genom att förebygga just upprepade brott, beskrivs därför i nästa avsnitt hur stor andel av anmälningarna som egentligen är upprepningar.

Upprepade polisanmälningar – en stor del av alla anmälda brott

Hur stor andelen upprepade anmälningar blir beror delvis på hur begreppet definieras.¹² Här definieras upprepade anmälningar som *anmälningar som*

---

¹² Det kanske enklaste sättet att definiera upprepning skulle vara att definiera alla anmälningar, som avser personer eller objekt som tidigare anmälts utsatta under den studerade perioden, som upprepningar. Att räkna brott som inträffat med flera års mellanrum som upprepade anmälningar, är dock inte försvarbart ur ett brottsförebyggande perspektiv. Med så långa mellanrum får brotten helt enkelt betraktas som separata händelser. Ett annat problem är att uppföljningstiden i så fall varierar beroende på när ett brott anmäls. Brotts som anmäls i början av treårsperioden får då en treårig uppföljningstid, medan brott som anmäls i slutet av treårsperioden kan få mindre än ett års uppföljningstid.

har upprättas inom ett år från en tidigare anmälan.¹³ Med denna definition vet man med säkerhet att brotten skett inom en avgränsad tid, vilket gör det rimligt att betrakta dem som just upprepade.

Liksom tidigare är ett kriterium också att anmälningarna måste avse samma typ av brott. Om en person exempelvis först anmäler stöld av bil och sedan inbrott i bostad, räknas inte den andra anmälningen som en upprepning.

I tabell 2 redovisas hur stor andel av anmälningarna som med denna definition kan räknas som upprepningar.¹⁴ Av tabellen framgår att det finns betydande skillnader i detta avseende mellan de olika brottskategorierna. På ett övergripande plan står dock de upprepade anmälningarna för en inte oväsentlig del av det totala antalet anmälningar för de flesta brottskategorier. Det finns alltså ett statistiskt utrymme för att minska brottsligheten genom att förebygga upprepade brott. Detta innebär att det i många fall är motiverat att rikta förebyggande insatser mot personer eller objekt som redan utsatts för brott.

En jämförelse med kontrollmaterialet visar att resultaten inte skiljer sig nämnvärt åt mellan de två studerade kommunerna (se bilaga 1). Det finns således inte anledning att tro att resultaten är specifika för undersökningsområdet. Resultaten ligger också, med något undantag, i linje med erfarenheter från studier från andra länder.

Som framgår av tabell 2 är upprepade anmälningar särskilt vanliga då det gäller inbrott i skolor. Minst vanliga är de då det gäller bostadsinbrott. Nedan beskrivs resultaten i respektive brottskategori.

Tabell 2. Andel upprepade anmälningar.

Misshandel och hot mot kvinnor, bekant gärningsman	30
Misshandel och hot mot män och kvinnor, obekant gärningsman	13
Inbrott i skolor* ¹⁵	86
Inbrott i butiker*	32
Bilrelaterade brott	13
Bostadsinbrott*	5

* Inkluderar även försöksbrott.

¹³ För att beräkna andelen upprepade anmälningar har samtliga anmälningar registrerade under åren 1998 och 1999 följts ett år tillbaka i tiden. De anmälningar som har föregåtts av tidigare anmälningar avseende samma objekt eller personer inom denna tidsperiod, har räknats som upprepade anmälningar. Materialet för år 1997 används således i detta sammanhang endast för att kontrollera om brott registrerade under år 1998 har föregåtts av tidigare anmälningar.

¹⁴ Informationen om hur stor del av anmälningarna som är upprepningar ger ingen uppfattning om fördelningen av brotten mellan de utsatta. Man kan således inte avgöra om andelen upprepade anmälningar är ett resultat av att enskilda objekt anmäler väldigt många brott eller att många objekt anmäler några brott var. I bilaga 1 finns därför mer detaljerade uppgifter om anmälningarnas fördelning i de olika brottskategorierna.

¹⁵ Undersökningen avser som tidigare påpekats endast kommunala skolor.

Våld mot kvinnor

En tredjedel av anmälningarna är upprepningar

Vad gäller kvinnor som anmält att de utsatts för våld av bekanta gärningsmän är det känt att det är vanligt att samma kvinnor utsätts upprepade gånger. Det är däremot inte känt hur vanligt det är att kvinnorna anmäler brott till polisen vid upprepade tillfällen. Som framgår av tabell 2 har ungefär en tredjedel av anmälningarna föregåtts av tidigare anmälningar om samma typ av brott mindre än ett år tillbaka. Genom att vidta åtgärder för att förebygga upprepade brott finns det således, åtminstone i teorin, betydande möjligheter att minska den totala brottsnivån för denna typ av brott.

Våld där gärningsmannen är obekant

Mer än en tiondel av anmälningarna är upprepningar

Vad gäller våld mot män och kvinnor som begås av gärningsmän som är obekanta för offren är det inte lika vanligt med upprepningar. Ändå löper de som anmält att de utsatts för denna typ av brott stora risker att utsättas på nytt. Tabell 2 visar också att det inte är ovanligt att samma person anmäler flera brott av detta slag. Totalt 13 procent av anmälningarna har föregåtts av anmälningar avseende samma typ av brott mindre än ett år tillbaka i tiden. Det tyder på att det inte enbart är slumpen som styr vilka som utsätts för denna typ av brott.

Inbrott i skolor och butiker

Många anmälningar upprepas

Trots att skolor och butiker utsätts för brott i betydligt större utsträckning än privatpersoner, finns det förhållandevis få undersökningar som belyser dessa problemområden. En svensk undersökning visar dock att upprepade brott mot skolor är vanliga (Lindström, 1997). Internationella studier har också visat att detsamma gäller för brott mot butiker. Att upprepade brott mot skolor och butiker är vanliga kan delvis förklaras av att det begås många brott mot sådana objekt. Det anmäls till exempel fler brott mot skolor än vad det finns skolor, vilket långt ifrån är fallet då det gäller exempelvis brott mot bilar eller bostäder.

Undersökningen visar att en stor andel av anmälningarna om inbrott i skolor är upprepningar. Olika skolor utsätts i olika stor utsträckning, vissa utsätts ofta medan andra utsätts sällan eller aldrig. En närmare granskning visar exempelvis att en femtedel av de utsatta skolorna (åtta skolor), har anmält hälften av inbrotten under treårsperioden. Att dessa skolor endast motsvarar ungefär tio procent av undersökningsområdets samtliga kommunala skolor, pekar på att det borde finnas möjligheter att minska brottsligheten genom att rikta förebyggande åtgärder mot ett mindre antal särskilt utsatta skolor.

I överensstämmelse med tidigare studier visar denna undersökning att skolor i socialt och ekonomiskt utsatta områden är särskilt drabbade. En större del av de skolor som har anmält särskilt många brott ligger i områden där exempelvis andelen arbetslösa och andelen socialbidragstagare är över genomsnittet. Några undantag finns dock. Exempelvis ligger ett par av de särskilt drabbade skolorna nära undersökningsområdets centrala delar, som inte kan betraktas som socialt och ekonomiskt utsatta.

Även om upprepade inbrott i butiker inte är lika vanliga står de för en betydande del av de anmälda butiksinbrotten. Ungefär en tredjedel av anmälningarna kan definieras som upprepade anmälningar. Fördelningen av brotten mellan butikerna är mycket skev. Vissa drabbas flera gånger medan andra inte drabbas alls.

Sammanfattningsvis torde förutsättningarna att kunna minska brottsnivån genom åtgärder mot såväl upprepade inbrott i skolor som upprepade inbrott i butiker, vara goda.

Bilrelaterade brott

Ganska få upprepade anmälningar

Den bilrelaterade brottsligheten är antalsmässigt en stor brottskategori. Ungefär vart femte brott som anmäls till polisen i Sverige avser antingen tillgrepp av bil alternativt försök till tillgrepp, stöld ur och från bil eller skadegörelse på motorfordon. Undersökningar visar också att många människor upplever brott mot bilar som ett stort problem. Som framgår av tabell 2 är det drygt en tiondel av anmälningarna (13 procent) som avser bilar som anmäls utsatta för brott mindre än ett år tillbaka. Eftersom bilrelaterade brott är ett vanligt brott är denna andel inte uppseendeväckande hög, jämfört med motsvarande andel för exempelvis misshandel och hot av bekant gärningsman.

Bostadsinbrott

Ovanligt med upprepade anmälningar

Bostadsinbrott är den brottstyp som har uppmärksammats mest internationellt vad gäller upprepad utsatthet. I England har exempelvis upprepade bostadsinbrott visat sig så vanliga att i stort sett samtliga polisområden i landet har en strategi för att förebygga sådana brott. Av denna undersökning att döma tycks det däremot vara förhållandevis ovanligt med upprepade bostadsinbrott i Sverige.¹⁶ Som framgår av tabell 2 är endast fem procent av anmälningarna upprepningar. Eftersom så gott som alla inbrott i bostäder anmäls till polisen, är det också rimligt att anta att resultaten på ett rättvisande sätt speglar den faktiska utsattheten för bostadsinbrott. Trots att de som drabbats av bostadsinbrott löper större risker än andra att utsättas igen, är

---

¹⁶ I undersökningen ingår dock inte inbrott i fritidshus.

möjligheterna att förebygga upprepade inbrott alltså begränsade. I detta avseende överensstämmer resultaten inte med tidigare forskning på området. En förklaring kan vara att bostadsinbrott är ett förhållandevis ovanligt brott i Sverige, i jämförelse med många andra länder. I England anmäls exempelvis mer än fyra gånger så många bostadsinbrott som i Sverige, sett i relation till antalet hushåll.

Motiverat att rikta insatser mot redan utsatta

För de flesta studerade brottskategorierna utgör alltså andelen upprepade anmälningar en inte oväsentlig andel av alla anmälningar. Andelen upprepade anmälningar ger en uppfattning om hur stor del av brotten som kan nås genom åtgärder som riktas mot redan utsatta. Detta ska dock inte förväxlas med vilka faktiska resultat som kan förväntas om det brottsförebyggande arbetet ges denna inriktning. Utgångspunkten (att rikta insatser till redan drabbade) är en del i den process som syftar till att förebygga brott. De brottsförebyggande vinster som kan uppnås beror även på vilka åtgärder som vidtas, hur väl dessa genomförs samt hur effektiva de visar sig vara i praktiken. Att resultaten i denna rapport visar att det finns utrymme för att påverka brottsligheten genom åtgärder mot tidigare utsatta gör det motiverat att utnyttja denna utgångspunkt för att förebygga brott.

Så snabbt upprepas brotten

Störst risk att utsättas för ett nytt brott i början

Såväl tidigare studier som resultaten från denna undersökning tyder på att risken för att utsättas för brott är särskilt stor för dem som redan har utsatts. Detta kan ha olika förklaringar, bland annat beroende på vilken typ av brott det handlar om. Oavsett förklaring är kunskapen om upprepad utsatthet användbar i det brottsförebyggande arbetet. Om sannolikheten att ett brott ska upprepas är stor, är det motiverat att vidta förebyggande åtgärder för att förhindra upprepningarna.

Resultaten från denna undersökning och tidigare beskrivna studier, avser vanligtvis risken för att ett brott ska upprepas inom ett år. Flera tidigare internationella undersökningar har emellertid visat att risken för upprepning är störst i nära anslutning till tidigare brott. Ur ett brottsförebyggande perspektiv är även denna information viktig eftersom den kan ligga till grund för att styra åtgärder till den tid då risken för upprepning är särskilt stor.

Mönstret, att risken för upprepning är särskilt stor i nära anslutning till tidigare brott, har i tidigare studier visat sig gälla för många olika brottstyper som exempelvis bostadsinbrott, rasistiska brott, brott mot skolor, familjevåld och brott mot företag. En studie av bostadsinbrott visar att risken för inbrott var tolv gånger större än vanligt den första månaden efter ett inbrott men att risken avtar med tiden. Efter sex månader var den knappt dubbelt så stor. En studie av familjevåld visar att risken för upprepning var särskilt stor under den första veckan. Därefter avtog risken successivt. Mönstret verkar gälla för många olika typer av brott oavsett undersökningsmetod.

Upprepade brott anmäls ofta i nära anslutning till tidigare anmälningar

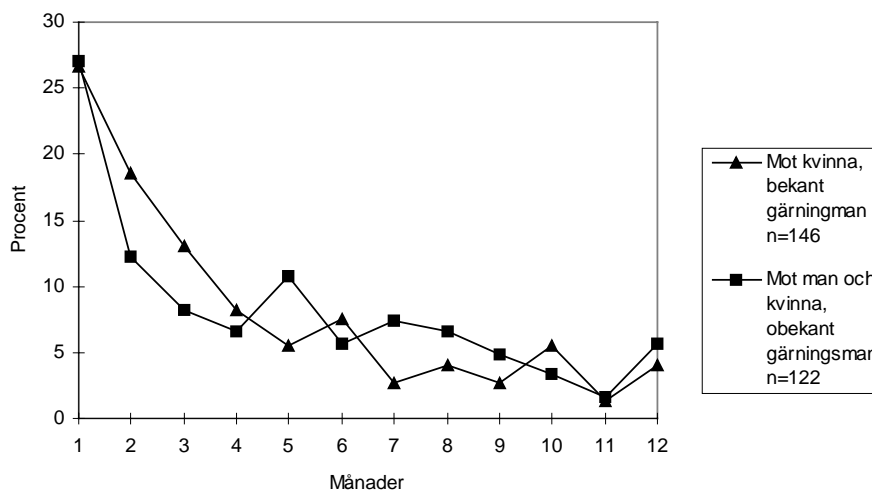
I det följande analyseras hur lång tid det tar innan samma person tar kontakt med polisen igen. Utgångspunkten är samtliga anmälningar som kan följas ett år framåt i tiden.¹⁷ Om det inträffar en upprepning under denna ettårsperiod registreras antalet månader mellan anmälningarna.

I figur 1 presenteras tiden mellan två på varandra följande anmälningar avseende misshandel eller hot. Liksom tidigare studeras dels brott mot kvinnor där gärningsmannen är bekant, dels brott mot män och kvinnor där gärningsmannen är obekant. Av figuren framgår att en stor del av de upprepade anmälningarna (drygt 25 procent) har upprättats inom en månad från en tidigare anmälan. Därefter minskar risken för upprepning. De två brottstyperna visar mycket likartade mönster. Resultaten stämmer väl överens med vad

---

¹⁷ Således anmälningar som har upprättats under åren 1997 och 1998.

undersökningar från andra länder har visat, det vill säga att risken för upprepning är störst i nära anslutning till tidigare brott.

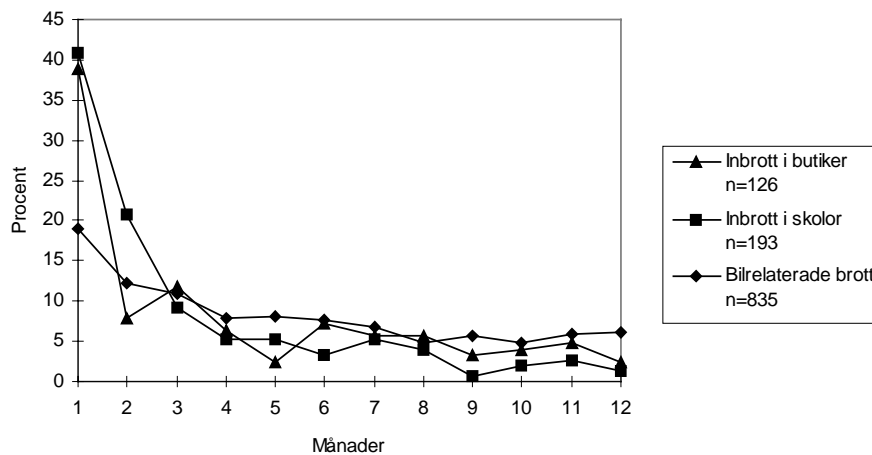

Figur 1. Tiden mellan två på varandra följande anmälningar avseende hot- eller misshandelsbrott.

Vid brott som har inträffat inom den första månaden efter tidigare brott är det vanligast att den som utsatts återkommer en eller två dagar efter en första anmälan. Vad gäller de kvinnor som anmäler brott begångna av bekanta gärningsmän och som återkommer inom en månad, är det nästan en tredjedel som återkommer under de två första dagarna.

I figur 2 visas samma information för inbrott i butiker, inbrott i skolor och bilrelaterade brott. Som figuren visar är det även för dessa brottskategorier särskilt vanligt med upprepade anmälningar i nära anslutning till tidigare anmälningar. Mönstret är dock tydligare för inbrott i butiker och skolor än för bilrelaterade brott. Cirka 40 procent av upprepningarna av inbrott i butiker och skolor har inträffat inom en månad. En närmare granskning visar att det även för dessa tre brottstyper är vanligast att upprepningar sker inom den första veckan.

Som framgått tidigare är det förhållandevis vanligt att många brott mot en och samma skola eller butik anmäls under en begränsad period. Vad gäller skolor är det långt ifrån ovanligt att samma skola har anmält fem eller fler brott under en ettårsperiod. Detta medför naturligtvis att tiden mellan brotten blir begränsad. Koncentrationen i tid är således både en konsekvens av att en del objekt ständigt utsätts för brott och att brotten tenderar att inträffa nära inpå varandra i tiden. Oavsett vad som förklarar koncentrationen, är det tydligt att risken för brott är särskilt stor i nära anslutning till tidigare brott.

Figur 2. Tid mellan två på varandra följande anmälningar avseende bilrelaterade brott samt inbrott i butiker och skolor.

Bostadsinbrotten redovisas inte i figuren eftersom antalet upprepade bostadsinbrott är förhållandevis få. En granskning visar dock att de uppvisar ett liknande mönster. Nästan hälften av de upprepade bostadsinbrotten i undersökningen har inträffat inom en månad.

Viktigt att vidta åtgärder snabbt

Att resultaten tyder på att risken för brott är särskilt stor i nära anslutning till tidigare brott påverkar förutsättningarna för att förebygga att brott upprepas på åtminstone två sätt. För det första är det viktigt att brottsförebyggande åtgärder vidtas så snabbt som möjligt. För det andra är det rimligt med tidsbegränsade åtgärder eftersom behovet av förebyggande åtgärder minskar i takt med att risken successivt avtar.

Eftersom kunskapen om upprepad utsatthet talar om var och när risken för brott är förhöjd kan den användas som utgångspunkt för att fördela åtgärder på ett effektivt sätt i såväl tid som rum.

Många utsätts upprepade gånger i områden med hög brottsnivå

Vissa områden är mer utsatta för brott än andra. Det är dock först under 1990-talet som forskare frågat sig om det beror på att det är många i dessa områden som utsätts, eller om det är en liten grupp som utsätts särskilt mycket. Svaret på frågan påverkar hur brott bäst förebyggs i områden som är särskilt utsatta. Engelska forskare har uttryckt det så här:

I fall brottsbelastade områden är sådana eftersom andelen invånare som drabbas av brott är särskilt hög bör det brottsförebyggande arbetet i dessa områden i huvudsak fokusera på att skydda "icke-offer" från att bli offer. I fall brottsbelastade områden är sådana på grund av upprepade utsatthet, bör det brottsförebyggande arbetet i stället fokusera på att förebygga brott bland dem som redan har drabbats. På många sätt är den sistnämnda strategin mindre krävande, i synnerhet eftersom de förebyggande åtgärderna kan fokusera på en mindre grupp människor och platser.

(Trickett m.fl., 1992 s. 81, författarens översättning)

Ett enkelt och vanligt mått för att beskriva ett områdes brottslighet är antalet brott per invånare. Men skillnader i antalet brott per invånare (mellan områden eller över tid) kan förklaras av såväl skillnader i andelen utsatta som skillnader i antalet brott per utsatt. Utan en sådan uppdelning vet man inte vad skillnaden i antalet brott per invånare beror på.

I flera utländska studier, där man har gjort en sådan indelning, är slutsatsen att i områden där man har stora problem beror det mer på upprepade utsatthet, än på att många personer utsätts (se till exempel Trickett m.fl., 1992 och Johnson m.fl., 1997). Ur ett brottsförebyggande perspektiv är detta mycket viktigt. Under förutsättning att upprepade utsatthet är särskilt vanligt i områden med stora problem, kommer insatser för att förebygga denna typ av utsatthet innebära att åtgärderna i stor utsträckning styrs till områden där behoven är störst. Detta sker också utan att områdena behöver pekats ut. En annan slutsats är att det kan vara särskilt lämpligt att förebygga upprepade brott i områden med stora problem och att det därför i första hand är i sådana områden som strategin bör tillämpas.

Fler upprepade anmälningar i områden med många brott

Tidigare utländska undersökningar har visat att upprepade utsatthet är olika vanligt i olika typer av områden. I denna undersökning studeras därför upprepade anmälningar i några typområden vad gäller misshandel och hot samt bilrelaterade brott. Andelen upprepade anmälningar under treårsperioden i

områden med få brott, jämförs med motsvarande andel i områden med många brott.¹⁸

Resultaten tyder på att det är vanligare att anmälningar upprepas i områden med hög brottsnivå. I tabell 3a visas fördelningen av anmälningar vad gäller misshandel och hot i det område som har flest sådana anmälningar i relation till antalet invånare.¹⁹ I tabell 3b visas samma uppgifter för de fyra områden som har lägst antal anmälningar om misshandel och hot i relation till antalet invånare.²⁰ Som framgår av tabell 3a är det 17 procent av de utsatta personerna i området med hög brottslighet som återkommer någon gång under treårsperioden. Dessa upprepat utsatta personer har drabbats av ungefär en tredjedel av de anmälda brotten i området. I områdena med låg brottslighet är det inte alls lika vanligt att samma person återkommer. Som framgår av tabell 3b är det totalt sex procent av de utsatta personerna i dessa områden som återkommer med fler anmälningar. Dessa upprepat utsatta personer har anmält sammanlagt 15 procent av brotten.

Tabell 3a. Upprepade anmälningar om misshandel och hot i ett område med hög brottslighet

Antal anmälningar	Andel personer	Andel anmälningar
1	83	67
2+	17	33
Totalt	100	100
	n=258	n=319

Tabell 3b. Upprepade anmälningar om misshandel och hot i områden med låg brottslighet

Antal anmälningar	Andel personer	Andel anmälningar
1	94	85
2+	6	15
Totalt	100	100
	n=316n	=348

Vad gäller misshandel och hot tyder således undersökningen på att upprepa-anmälningar är betydligt vanligare i områden med stora problem.

De bilrelaterade brotten uppvisar ett liknande mönster. Som framgår av tabell 4a har 14 procent av de utsatta bilarna i området med stora problem²¹ anmälts utsatta för två eller fler brott under de studerade åren. Dessa upprepat utsatta bilar står därmed för nästan 30 procent av anmälningarna i området. I områden med mindre problem²² är det en betydligt lägre andel, cirka 5

¹⁸ Eftersom det finns särskilda förutsättningar för brottslighet i centrumområden ingår inte dessa i analysen.

¹⁹ I detta område har det under treårsperioden i genomsnitt anmälts 20 misshandels- och hotbrott per 1 000 invånare och år.

²⁰ För att komma upp i ett rimligt antal brott studeras flera områden tillsammans. I dessa områden har det under treårsperioden i genomsnitt anmälts 4 misshandels- och hotbrott per 1 000 invånare och år.

²¹ I detta område har det under treårsperioden i genomsnitt anmälts 63 bilrelaterade brott per 1 000 invånare och år.

²² Även i denna analys studeras flera områden tillsammans för att komma upp i ett rimligt antal brott. I dessa områden har det under treårsperioden i genomsnitt anmälts 30 bilrelaterade brott per 1 000 invånare och år.

procent, som anmäls utsatta för brott vid upprepade tillfällen. Dessa står för mindre än tio procent av anmälningarna i områdena.

Tabell 4a. Upprepade anmälningar om bilrelaterade brott i ett område med hög brottslighet

Antal anmälningar	Andel bilar	Andel anmälningar
1	86	72
2+	14	28
Totalt	100	100
	n=839	n=996

Tabell 4b. Upprepade anmälningar om bilrelaterade brott i ett område med låg brottslighet

Antal anmälningar	Andel bilar	Andel anmälningar
1	95	91
2+	5	9
Totalt	100	100
	n=436	n=456

Resultaten går således i linje med det som tidigare studier visat. Såväl för våldsbrott som för bilrelaterade brott tyder undersökningen på att upprepade utsatthet är särskilt vanligt i områden med omfattande problem. Internationella forskares slutsats, att områden med stora problem är sådana till stor del på grund av att en mindre grupp i dessa områden utsätts vid upprepade tillfällen, bekräftas dock inte fullt ut. Denna undersökning tyder snarare på att områden med stora problem är sådana i första hand för att många drabbas i dessa områden. Men den upprepade utsattheten ger också ett betydande bidrag till den höga brottsnivån i dessa områden.

Förklaringar till skillnader mellan olika områden

Flera olika förklaringar kan ligga bakom att upprepade utsatthet är särskilt vanligt i områden med stora problem. En förklaring kan vara att det finns särskilt sårbara offer i dessa områden som har svårt att förändra sin situation för att skydda sig mot fortsatt utsatthet. En statistisk förklaring utifrån en teori som forskare tidigare har pekat på är att när frekvensen av motiverade gärningsmän och sårbara offer ökar, samtidigt som skyddet minskar, kan man förvänta sig särskilt många upprepade brott mot samma personer och objekt (Farrell, 1993). En annan statistisk förklaring är att även om slumpen fördelade brotten skulle vissa naturligtvis ha otur att drabbas av flera brott. I områden med ett högt antal brott per invånare kan man förvänta sig fler med sådan otur, än i områden med ett lågt antal brott per invånare.

Vad som än förklarar skillnaderna står det klart att om man satsar på att förebygga upprepade utsatthet, innebär det att åtgärderna riktas mot såväl särskilt behövande offer som mot särskilt behövande områden.

Exempel på praktiska verksamheter

Som tidigare beskrivits har man i England under senare år arbetat praktiskt med att förebygga upprepad utsatthet och i dag har samtliga polisområden en strategi inom området. I detta kapitel presenteras några konkreta exempel från England.

Inbrott i butiker – Leicester

I slutet av 1990-talet bedrevs ett projekt för att förebygga inbrott i butiker i Leicester i England. Genom att vidta förebyggande åtgärder bland butiker som utsattes för inbrott lyckades man nå mycket goda resultat (Taylor, 1999).

Innan projektet påbörjades kartlades butiksinbrotten i området. I överensstämmelse med tidigare studier kunde man konstatera att upprepade inbrott var vanliga och att brotten tenderade att upprepas inom en kort tidsperiod.

En diskussion om vilka åtgärder som skulle vidtas bland utsatta butiker fördes med utgångspunkt från den så kallade rutinaktivitetsteorin (Cohen och Felson, 1979). Enligt denna teori krävs det tre faktorer för att ett brott ska ske: en motiverad gärningsman, ett lämpligt tillfälle och frånvaro av någon (eller något) som kan avstyra brottet. I ett tidsbegränsat projekt av det här slaget bedömde man det som svårt att arbeta med gärningsmännen på ett meningsfullt sätt. I stället valde man att fokusera på de två andra faktorerna.

Efter ett inbrott fick varje butik besök av en brottsförebyggande specialist som gav råd om bland annat hur butikens säkerhet kunde förbättras och hur man kunde minska vinsterna för gärningsmännen. De flesta av de föreslagna åtgärderna genomfördes inte inom ramen för projektet, utan de var upp till butikägarna att själva genomföra. Erfarenheter från projektet visar också att det i stor utsträckning är de utsatta butikerna snarare än polisen eller någon annan extern aktör, som själva har möjlighet att påverka förutsättningarna för fortsatt brottslighet.

I projektet tog man fasta på att kunskapen om var och när risken för brott är stor inte bara kan användas för prevention, utan också för att upptäcka gärningsmän. De konkreta åtgärder som genomfördes inom ramen för projektet syftade i första hand till att öka upptäcktsrisken för gärningsmännen. I butiker som bedömdes löpa särskilt stora risker för upprepning installerades bland annat kameraövervakning och så kallade tysta larm. Med tysta larm menas larm som är kopplade till polisen utan att ge ifrån sig något ljud på platsen. Utrustningen flyttades mellan olika butiker för att alltid vara på en plats där risken för inbrott kunde antas vara särskilt stor.

En utvärdering visar att projektet gav mycket positiva resultat. Antalet inbrott i butiker mer än halverades under den period projektet pågick. Det konstateras också att kostnaderna för åtgärderna mer än väl motiverades av de tidigare kostnaderna för den höga inbrottsnivån.

Inbrott i bostäder – Huddersfield

I mitten av 1990-talet startade ett projekt med syftet att pröva att förebygga upprepad utsatthet i ett större polisdistrikt. Projektet genomfördes i Huddersfield, ett område med drygt 200 000 invånare. Tanken var att arbeta med olika former av inbrott, men i huvudsak kom projektet att fokusera på bostadsinbrott.

Många olika typer av åtgärder vidtogs för att förebygga upprepade inbrott. Åtgärderna anpassades också efter hur många gånger hushållen hade drabbats. Symboliskt delades ett åtgärdspaket in i guld, silver och brons. Brons gällde hushåll som för första gången råkade ut för ett inbrott, silver gällde dem som tidigare haft ett inbrott och guld gällde dem som drabbats två tidigare gånger. Brons innebar exempelvis information om förebyggande åtgärder, silver omfattade också ett besök av en polis i hemmet och guld bestod dessutom av att ett tyst larm installerades. Grannsamverkan och riktad patrullering var andra viktiga åtgärder som sattes in.

Projektet utvärderades vetenskapligt (Chenery m.fl., 1997). I utvärderingen konstateras att det var långt ifrån problemfritt att genomföra denna typ av projekt i ett så stort område. Paketet med åtgärder och sättet att arbeta med det, förändrades en del innan det fick sin slutgiltiga form. Problemen i samband med uppläggningsen gjorde att förväntningarna på resultaten var blygsamma. En analys av polisens brottsdata visade emellertid att utvecklingen i Huddersfield var betydligt gynnsammare än i andra jämförbara polisdistrikt. Bostadsinbrotten i området minskade med 30 procent under projekt-tiden. Det fanns inte heller några tecken på att brotten skulle ha omfördelats till andra områden. Visserligen lyckades man inte åstadkomma lika dramatiska minskningar av brottsligheten som i tidigare lokala projekt, men forskare menar att det kan förklaras av att det var svårt att genomföra åtgärderna fullständigt i ett så storskaligt projekt.

Våld mot kvinnor – Killingbeck

Verksamheten i Killingbeck i England inriktades på att förebygga upprepat familjevåld. Syftet var såväl att ge de utsatta kvinnorna stöd och hjälp som att bemöta gärningsmännens beteende. I en beskrivning av projektet påpekas exempelvis ”Att skydda offret är att göra gärningsmannen mindre motiverad; att göra gärningsmannen mindre motiverad är att skydda offret” (Hanmer m.fl., 1999, s. 5).

Två poliser med uppgift att arbeta med familjevåldsföråklningar anställdes i projektområdet. I övrigt var alla poliser i området delaktiga i verksamheten. Samtliga fick särskild utbildning i familjevåld, som bland annat omfattade information om verksamhetens mål och om vilka möjligheter polisen har att ingripa vid familjevåld. Ett av målen med verksamheten var att minska antalet insatser som slutade med rapporten ”ingen vidare åtgärd”.

Inom projektet utvecklades ett system där händelser registrerades på ett sådant sätt att det var enkelt att identifiera upprepningar. De poliser som skickades till platsen för en händelse kunde nu med hjälp av systemet få information om hushållets eventuella tidigare kontakter med polisen. Ett annat viktigt inslag i verksamheten var utökad samverkan mellan polisen och de organisationer som arbetade för att stödja utsatta kvinnor respektive gärningsmän.

Med inspiration från det förebyggande projektet i Huddersfield användes även i denna verksamhet en trestegsmodell där åtgärderna anpassades efter hur många gånger kvinnan drabbats. Exempel på åtgärder efter en första kontakt med polisen var information till brottsoffren och gärningsmännen, riktad patrullering och en varning till gärningsmännen. Efter en andra händelse besökte en polis den utsatta kvinnan. Om det ansågs lämpligt startades i detta skede ett nätverk av grannar och vänner runt de utsatta kvinnorna. I vissa fall förbättrades också bostadens säkerhet. Efter en tredje händelse fick kvinnorna besök av en av de poliser som arbetade med familjevåldsfrågor i området. Dessutom utökades samarbetet mellan alla de aktörer som arbetade med kvinnan eller mannen, för att se om man gemensamt kunde påverka situationen. Vissa kvinnor fick också tillgång till larm.

Ett annat viktigt inslag i verksamheten var att man lade ned betydande resurser på att säkerställa bevis så att gärningsmännen kunde bli fällda i eventuella framtida rättegångar.

Verksamheten gav goda resultat. I en vetenskaplig utvärdering konstateras bland annat att antalet upprepade brott minskade (Hanmer m.fl., 1999). För de upprepade brott som ändå inträffade visar utvärderingen att tiden mellan dem ökade.

Diskussion och slutsatser

Ett syfte med denna undersökning är att få en bild av upprepad utsatthet enligt anmälningsstatistiken. Ett annat syfte är att bedöma vilken betydelse denna kunskap kan ha i det brottsförebyggande arbetet.

Undersökningen bygger i huvudsak på uppgifter från Örebro kommun. Detta väcker frågan om resultaten är överförbara till andra områden. För att belysa detta har en del uppgifter från ytterligare en kommun analyserats, nämligen Sundsvall. Skillnaderna mellan kommunerna är försumbara då det gäller omfattningen av upprepade anmälningar. Det finns således ingenting som tyder på att resultaten är specifika för den kommun som har studerats mer ingående. I stället kan man utgå från att undersökningens övergripande resultat kan generaliseras till åtminstone andra mellanstora svenska kommuner. Utifrån denna undersökning, men framför allt utifrån tidigare forskning, är det dock rimligt att anta att upprepad utsatthet är vanligare desto större tätorten är, vilket alltså inte minst gäller de brottsbelastade storstadsområdena. När det gäller mindre orter är det följaktligen rimligt att anta att upprepad utsatthet generellt sett är något mindre vanligt.²³

För samtliga studerade brottskategorier löper de som anmäls utsatta för brott större risk än andra att utsättas igen, vilket gör det motiverat att förebygga brott i den redan utsatta gruppen. Resultaten visar också att de upprepade brotten tenderar att inträffa relativt nära inpå varandra i tiden och att fenomenet med upprepat utsatta är ännu tydligare i områden där det generellt sett anmäls många brott. Detta gör det motiverat att dels vidta åtgärder i nära anslutning till tidigare brott, dels prioritera särskilt brottsutsatta områden. Förutsättningarna för att förebygga brott genom att rikta åtgärderna mot personer eller objekt som redan utsatts ser dock lite olika ut för de olika brottskategorierna som studerats.

Våld mot kvinnor – tidigare utsatta en viktig målgrupp

I undersökningen har det inte varit möjligt att separera mäns våld mot kvinnor i nära relationer från annan typ av våld mot kvinnor där gärningsmannen är bekant med kvinnan. En förhållandevis stor del av de misshandels- och hotbrott mot kvinnor, som begås av bekanta gärningsmän, kan dock antas handla om sådant våld där gärningsmannen har eller har haft en nära relation med kvinnan. Undersökningen visar bland annat att:

- En fjärdedel av de kvinnor som anmäls utsatta för denna typ av brott återkommer med upprepade anmälningar inom ett år.

---

²³ Ett förhållandevis enkelt sätt att studera upprepad utsatthet med hjälp av den lokala anmälningsstatistiken beskrivs i bilaga 2.

- Kvinnor som anmäls utsatta för denna typ av brott löper ungefär 50 gånger större risk att anmäla framtida brott, jämfört med alla kvinnor. Det innebär att brottsförebyggande åtgärder, som riktas till kvinnor som redan utsatts, når rätt målgrupp i (åtminstone) 50 gånger fler fall än åtgärder som riktas till alla kvinnor.
- En tredjedel av anmälningarna har föregåtts av tidigare anmälningar mindre än ett år tillbaka i tiden.
- Det är särskilt vanligt att upprepade anmälningar upprättas i nära anslutning till tidigare anmälningar.

På många håll arbetar man redan i dag för att förebygga denna typ av upprepade brott. Även om kunskapen om upprepade utsatthet i detta fall är känd, är det dock fortfarande långt ifrån alltid som den får tydligt genomslag i det praktiska arbetet. Det är exempelvis inte ovanligt att poliser och personal från socialtjänsten, som reagerar på så kallade lägenhetsbråk, saknar information om hushållets tidigare kontakter med myndigheterna. Trots att man på många håll arbetar med att förebygga upprepat våld av detta slag, finns det fortfarande en hel del att göra då det gäller att omsätta insikten om upprepade utsatthet till effektiv praktisk handling.

Ansträngningar behöver också göras för att förmå utsatta kvinnor att över huvud taget anmäla brotten till polisen. Av brittisk forskning framgår till exempel att kvinnor i genomsnitt har blivit misshandlade över 30 gånger innan de kommer i kontakt med polisen (Laycock, 1997). Behov av förebyggande åtgärder finns således långt innan polisen får kontakt med utsatta kvinnor.

Undersökningen visar att det finns förutsättningar att komma åt en stor del av det våld som kvinnor utsätts för av bekanta gärningsmän genom att förebygga upprepade utsatthet. Det innebär förstås inte att andra sätt att förebygga våld mot kvinnor också är viktiga. Åtgärder för att förebygga upprepade brott ska helt enkelt ses som en del av det förebyggande arbetet på området.

Våld där gärningsmannen är obekant – de möjliga förebyggande vinsterna är begränsade

När det gäller våld och hot mot personer (män och kvinnor) som inte är bekanta med gärningsmännen, kan man inte förvänta sig lika höga nivåer av upprepade utsatthet som när det gäller våld där gärningsmannen är bekant med offret. Undersökningen visar dock att inte heller sådant våld drabbar helt slumpmässigt. En förklaring till att vissa utsätts återkommande kan vara att en del personer oftare än andra befinner sig i miljöer där risken att utsättas för våld är stor. Det är exempelvis vanligt att våld av detta slag sker i anslutning till nöjeslivet under kvällar och helger. Det är också vanligt att våldet kan sättas i samband med alkoholintag, inte sällan också bland offren.

En annan förklaring kan vara att en del personers yrkesliv försätter dem i situationer där risken för våld är stor.

Av undersökningen framgår att en av tio, som utsatts för våld eller hot och som inte är bekant med gärningsmannen, återkommer med en ny anmälan av samma slag inom ett år. Av dem som anmält två våldsbrott återkommer nästan en tredjedel med ytterligare anmälningar inom en lika lång period. Det innebär också att åtgärder riktade mot dessa når personer som kommer att drabbas i framtiden i 60 gånger fler fall än åtgärder som riktas mot alla, oavsett tidigare utsatthet. Samtidigt når man bara en mindre del av allt sådant våld med detta tillvägagångssätt. Även om uppgifterna tyder på att de som utsatts tidigare är en viktig grupp att arbeta med om denna typ av brott ska kunna förebyggas, måste de möjliga vinsterna bedömas som betydligt mer begränsade än vid våld mellan bekanta.

Inbrott i skolor – möjligt att förebygga en stor andel av brotten

Undersökningen visar att upprepade inbrott i skolor är mycket vanliga. Vissa skolor anmäler många inbrott medan andra inte anmäler några alls. Det kan bero på att vissa skolor anmäler de brott som sker där i större utsträckning, även om det troligtvis endast kan förklara en del av snedfördelningen av utsattheten.

Risken för att en skola ska utsättas för inbrott kan delvis bero på i vilken typ av område den ligger. Skolor som ligger i områden där många brottsbenägna personer rör sig, löper naturligtvis större risk än skolor som är belägna i områden med färre brottsbenägna personer. Skolor i socialt missgynnade områden tenderar att vara mer utsatta än skolor i mer stabila områden.

Att vissa skolor utsätts för många brott, medan andra inte utsätts alls, innebär att behovet av förebyggande insatser varierar kraftigt mellan olika skolor. Av undersökningen framgår att det kan finnas möjlighet att minska brottsligheten genom att förebygga upprepade brott. Undersökningen visar bland annat att:

- De skolor som anmäler inbrott löper särskilt stor risk att förekomma i anmälningsstatistiken igen.
- Nästan 90 procent av anmälningarna har föregåtts av tidigare anmälningar avseende inbrott mot samma skola mindre än ett år tillbaka.
- Att ungefär tio procent av undersökningsområdets skolor (åtta skolor) står för ungefär hälften av de anmälda inbrotten.

Många olika typer av åtgärder kan vidtas för att förebygga inbrott i skolor. Det kan exempelvis handla om allt från förbättrat skalskydd till organiserade aktiviteter i skolorna under kvällstid. Eleverna kan involveras i inventeringar av problemen och i att finna brottsförebyggande lösningar. Men som tidigare

påpekats handlar inte förebyggandet av upprepade brott i första hand om specifika åtgärder, utan mer om ett strategiskt sätt att rikta åtgärder på.

Inbrott i butiker – motiverat med förebyggande åtgärder för ett mindre antal butiker

Trots att näringsidkare är utsatta för brott i betydligt större utsträckning än privata hushåll finns det få undersökningar som belyser detta. Intresset har i stället i första hand kretsat kring brott i bostadsområden, vilket delvis kan förklaras av att dessa brott bekymrar allmänheten. Men brott som drabbar det lokala näringslivet kan ha en mycket negativ inverkan på lokalsamhället, vilket är en av flera orsaker till att det är angeläget att förebygga sådana brott.

Att olika butiker utsätts i olika stor utsträckning kan ha flera förklaringar. Risken för inbrott varierar beroende på vilken typ av butik det är frågan om, den fysiska utformningen och butikens läge. Undersökningar har till exempel visat att butiker i anslutning till centrum och butiker i socialt missgynnade områden, tenderar att vara mer utsatta än andra.

Eftersom ungefär 15 procent av undersökningsområdets butiker anmäler ett eller flera inbrott varje år finns det ett generellt behov av förebyggande insatser på området. Undersökningen tyder dock på att de butiker som anmäler inbrott löper särskilt stor risk att utsättas igen. Av undersökningen framgår bland annat att:

- Nästan 30 procent av de butiker som anmäler inbrott återkommer med ytterligare anmälningar om inbrott inom ett år.
- Butiker som anmäler inbrott löper ungefär dubbet så stor risk som andra att utsättas igen.
- Att risken för upprepade butiksinbrott är störst i nära anslutning till tidigare brott.

Om ett förebyggande arbete på området ska begränsas till ett mindre antal butiker är uppgifter om tidigare utsatthet således en bra utgångspunkt. Åtgärder som vidtas bland butiker som har anmält två tidigare inbrott kommer till exempel att vara motiverade i hälften av fallen. Detta kan jämföras med att åtgärder mot alla butiker skulle vara motiverade i ungefär 15 procent av fallen. Eftersom en stor del av de upprepade inbrotten inträffar i nära anslutning till tidigare inbrott, är det också viktigt att åtgärderna vidtas så fort som möjligt.

Bilrelaterade brott – begränsat värde med förebyggande åtgärder för tidigare utsatta

De bilar som anmäls utsatta för brott löper nästan dubbelt så stor risk som andra att förekomma i anmälningsstatistiken under det följande året. Att vissa bilar löper större risker än andra kan bland annat förklaras av att vissa typer av bilar är mer attraktiva som brottsobjekt. Att olika bilmärken drabbas i olika stor utsträckning är känt sedan tidigare. Att olika typer av bilar kan vara mer eller mindre svåra att bryta sig in i är också känt. En annan förklaring till att vissa bilar utsätts för brott i större utsträckning än andra kan vara att bilägare har olika rutiner. Bilar används exempelvis i olika stor utsträckning och de parkeras på olika typer av platser under olika tider av dygnet. Vissa bilar hamnar helt enkelt oftare i situationer där det finns risk för brott. Dessutom är bilar i olika stor utsträckning försedda med säkerhetsutrustning som kan skydda mot brott (exempelvis larm och rattkrycka).

Även om de som utsatts en gång löper större risker att utsättas i framtiden är upprepad utsatthet inte lika vanligt som för flertalet av de tidigare beskrivna brottskategorierna. Merparten (nästan 90 procent) av de bilar som anmäls utsatta återkommer inte i anmälningsstatistiken året efter att de har utsatts för brott. Åtgärder för att förebygga upprepade brott har därför begränsat värde. I stället kan det finnas anledning att undersöka andra vägar för att förebygga denna typ av brott. Vad gäller bilrelaterade brott är det exempelvis vanligt att vissa platser eller gator är särskilt utsatta. Att ta hänsyn till sådana lokala mönster kan vara ett effektivt sätt att fördela resurser.

Som påpekats finns det sedan tidigare kunskap om hur risken för bilrelaterade brott varierar med omständigheter som till exempel biltyp och årsmoddell. Genom att kombinera sådan kunskap med kunskap om tidigare utsatthet, kan bedömningen av vilka bilar som löper särskilt stor risk för framtida brott förbättras och bli mer praktiskt användbar. Resultaten har också visat att upprepade bilrelaterade brott är särskilt vanliga i områden med stora problem. Det är således i första hand i denna typ av områden som kunskapen om upprepad utsatthet skulle kunna ingå i en bedömning av vilka bilar som har särskilda behov av brottsförebyggande åtgärder.

Bostadsinbrott – små möjliga vinster med åtgärder mot upprepade brott

Undersökningen visar att det är förhållandevis ovanligt med upprepade bostadsinbrott. Av dem som har anmäls utsatta för bostadsinbrott är det ungefär 4 procent som återkommer med en ny anmälan inom ett år. Trots att det inte är särskilt vanligt att samma hushåll utsätts vid upprepade tillfällen, visar undersökningen att brotten är långt ifrån slumpmässigt fördelade. De som har drabbats löper trots allt betydligt större risker än andra.

Vad kan då tänkas förklara att vissa hushåll löper större risk än andra? För det första är det rimligt att anta att olika hushåll löper olika risk beroende på fysiska omständigheter och läge. I övrigt kan man, som tidigare påpekats, anta att det i många fall är rationellt för gärningsmän att upprepa brott mot samma hushåll. De kan då dra nytta av att de exempelvis vet hur bostaden är utformad och vilken typ av gods som finns att hämta.

I Sverige anmäls årligen omkring 17 000 bostadsinbrott, inklusive försök till bostadsinbrott. Relaterat till antalet hushåll är denna typ av brott därmed ett förhållandevis ovanligt brott. I exempelvis England anmäls betydligt fler inbrott i relation till antalet hushåll. Eftersom risken för bostadsinbrott är förhållandevis låg är upprepade bostadsinbrott sällsynta, trots att de som drabbats löper större risker än övriga. Undersökningen visar att ungefär 5 procent av polisanmälningarna har föregåtts av tidigare anmälningar av samma hushåll (inom ett år tillbaka i tiden). För de kommuner som ingår i undersökningen handlar det exempelvis om ett tiotal upprepade bostadsinbrott per år. Eftersom de upprepade brotten är så få innebär detta att vinsterna med att förebygga dem är begränsade. Mot bakgrund av att bostadsinbrott är särskilt vanliga i storstadsområdena finns det dock särskilda skäl att beakta att undersökningen inte ger svar på hur vanligt det är med upprepade bostadsinbrott i dessa områden.

Flera fördelar med att förebygga upprepade utsatthet

Kritik har riktats mot att förebygga upprepade brott eftersom det innebär en reaktion först när någon redan har utsatts. Att förebygga upprepade brott ska dock bara ses som en del i en brottsförebyggande strategi, som alltid bör innehålla flera olika brottsförebyggande infallsvinklar. Även om ett effektivt brottsförebyggande arbete kan minska antalet brott kommer det ändå alltid att finnas personer och objekt som drabbas av brott. Mot bakgrund av att de löper särskilt stora risker att drabbas igen, kan åtgärder för att förhindra uppreppning vara både humana och befogade.

En annan kritik som har riktats mot att förebygga upprepade brott är att det kan tolkas som att skulden för brotten läggs på brottsoffren. Det är naturligtvis inte syftet. Att de flesta utsatta skulle föredra att inte få hjälp med att förebygga framtida brott, är dock inte troligt. Däremot är det viktigt att beakta risken för detta i mötet med de brottsdrabbade. Flera av de praktiska verksamheter, som har bedrivits i England, visar att brottsoffren många gånger är nöjda med att få hjälp att förändra sin situation. Undantagen bör inte innebära att de som vill inte ska få hjälp.

En risk med åtgärder som riktas mot enskilda brottsoffer eller objekt är att gärningsmännen i stället väljer att utsätta andra offer eller objekt. På så vis skulle utsattheten inte minska utan bara omfördelas. Undersökningar har dock visat att så kallade överflyttningseffekter sällan förtar hela effekten av

en åtgärd. Det beror bland annat på att vissa gärningsmän inte aktivt söker efter brottstillfällen utan bara begår brott när ett lämpligt tillfälle ges. Det har också påpekats att överflyttningseffekterna är särskilt begränsade då man förebygger upprepade brott (Bouloukos och Farrell, 1997). Dels är inte alla typer av brottsoffer eller brottsobjekt utbytbara. Det mest tydliga exemplet på detta är mäns våld mot kvinnor i nära relationer. Åtgärder för att förhindra brott mot utsatta kvinnor leder sällan direkt till att någon annan drabbas. Dels menar man att motivationen till att upprepa brott mot samma objekt flera gånger hänger samman med att gärningsmännens erfarenheter från de tidigare brotten gör det lättare att upprepa ett brott. Gärningsmän som inte enkelt kan upprepa tidigare brott, är inte nödvändigtvis motiverade att söka nya brottsobjekt.

Denna rapport har lyft fram flera fördelar med att förebygga upprepad utsatthet. Dessa kan sammanfattas i följande punkter:

- Genom att förebygga upprepad utsatthet styrs åtgärder automatiskt till de personer eller objekt som löper stor risk att utsättas i framtiden.
- Att förebygga utsatthet bland dem som redan utsatts, begränsar åtgärderna till en mindre grupp personer eller objekt.
- Att förebygga att brott upprepas styr åtgärder till särskilt utsatta områden, utan att de behöver pekas ut som problemområden.
- Eftersom upprepade brott tenderar att ske snabbt, finns det möjlighet att fokusera insatserna även i tid.

En annan fördel med arbetssättet, så länge det utgår från polisanmälda brott, är att målgruppen vanligtvis själv tar kontakt med polisen. I andra fall när åtgärder ska riktas till en viss målgrupp, är det ofta svårt att över huvud taget nå och etablera kontakt med målgruppen.

I litteraturen har det också påpekats att man genom att förebygga att brott upprepas kan integrera brottsförebyggande och brottsofferstödande arbete. Eftersom brottsoffer är i behov av såväl stöd som prevention, och eftersom behoven infaller vid samma tidpunkt (direkt efter ett brott), skulle ett sådant arbetssätt kunna vara strategiskt. På så vis skulle man också uppnå förbättringar för brottsoffren.

På senare år har det också påpekats att insatser för att förebygga upprepade brott kan samordnas med insatser för att upptäcka gärningsmän. Som beskrivits i föregående kapitel kan kunskapen om var och när risken för brott är stor, användas för såväl prevention som för att upptäcka gärningsmän. Det har även hävdats att det finns belägg för att gärningsmän som upprepar brott mot samma objekt har kommit förhållandevis långt i sin kriminella karriär (se exempelvis Pease, 1998). Om detta stämmer ger kunskapen om upprepad utsatthet också möjlighet till insatser mot särskilt kriminellt aktiva gärningsmän.

Referenser

- Ashton, J., Brown I., Senior B. och Pease K.** (1998). Repeat victimisation: Offender accounts. *International Journal of Risk, Security and Crime Prevention* 3: 269-279.
- Bridgeman, C. och Hobbs L.** (1997). *Preventing repeat victimisation – the police officers' guide*. London: Home Office.
- Bouloukos, A. och Farrell, G.** (1997). On the displacement of repeated victimisation. I: Newman, G., Clarke, R. V. och Shoham S. G. (red.) *Rational choice and situational crime prevention*. Aldershot: Dartmouth.
- Chenery, S., Holt, J. och Pease, K.** (1997). *Biting back 2: Reducing repeat victimisation in Huddersfield*. Crime Detection and Prevention Series Paper 82, London: Home Office.
- Cohen, L. E. och Felson, M.** (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach, *American Sociological Review* 44: 588-608.
- Dahl, G. och Sundelin, K.** (1998). *Värmlandsmodellen – så utvecklar vi problemorienterat polisarbete*, Stockholm: Informationsenheten. Rikspolisstyrelsen.
- Farrell, G.** (1993). *Repeated criminal victimisation*, Doktorsavhandling vid University of Manchester.
- Farrell, G. och Pease, K.** (1993). *Once bitten, twice bitten: Repeat victimisation and its implications for crime prevention*. Crime Prevention Paper 46. London: Home Office.
- Farrell, G.** (1995). Like taking candy – Why does repeat victimisation occur? *British Journal of Criminology* 35: 384-399.
- Gottfredsson, M. R.** (1984). *Victims of crime: The dimensions of risk*. Research Study 81. London: Home Office.
- Hanmer, J., Griffiths, S. och Jerwood, D.** (1999). *Arresting evidence: Domestic violence and repeat victimisation*. Police Research Series Paper 104. London: Home Office.
- Johnson, S., Bowers, K. och Hirschfield, A.** (1997). New insights into the spatial and temporal distribution of repeat victimisation. *British Journal of Criminology* 37: 224-241.
- Laycock, G.** (1997). Våld mot kvinnor i nära relationer. Upprepad viktimering – förebyggande strategier. I: Olsson M. (red.) *Våld mot kvinnor*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Fritzes.
- Lindgren, M.** (1999). *Brottsoffren i rättsprocessen*. Domstolsverket: Jönköping.
- Lindström, P.** (1997). Patterns of school crime: A replication and empirical extension. *British Journal of Criminology* 37: 121-130.
- Pease, K.** (1998). *Repeat victimisation – Taking stock*. Crime Detection and Prevention Series, Paper 90. London: Home Office.
- Proposition 1996/97:5**, Forskning och Samhälle.

- Rikspolisstyrelsen** (1995). *Kunskapsöversikt angående upprepat drabbade brottsoffer*, RPS redovisning 1995:3, Stockholm: RPS.
- Skogan, W. G.** (1996). *The decade's most important criminological insight*, National Institute of Justice: Research in Action. Washington: Department of Justice.
- Taylor, G.** (1999). Using repeat victimisation to counter commercial burglary: The Leicester experience. *Security Journal* 12: 41-52.
- Trickett, A., Osborn, D. K., Saymour, J. och Pease, K.** (1992). What is different about high crime areas? *British Journal of Criminology* 32: 81-90.

Bilagor

1. Tabeller

Tabell 1. Anmälningar avseende inbrott i skolor (inklusive försök till inbrott), åren 1997-1999.²⁴

	Undersöknings- materialet	Kontroll- materialet
Antal anmälningar	265	187
Antal skolor	38	35
Antal upprepade anmälningar	227	152
Andel upprepade anmälningar (%)	86	81

Tabell 2. Inbrott i skolor (inklusive försök till inbrott). Fördelningen av anmälningarna i undersökningsmaterialet.²⁵

Antal brott	Andel skolor (n)	Andel anmälningar (n)
1	18 (7)	3 (7)
2	5 (2)	2 (4)
3	11 (4)	5 (12)
4	11 (4)	6 (16)
5	11 (4)	8 (20)
6	5 (2)	5 (12)
7	8 (3)	8 (21)
8	0 (0)	0 (0)
9	3 (1)	3 (9)
10+	29 (11)	62 (164)
Totalt	101 (38)	102 (265)

²⁴ Enstaka anmälningar har tagits bort från undersökningsmaterialen på grund av att det saknades information om målsägare.

²⁵ Andelstalen i denna tabell är beräknade på små tal.

Tabell 3. Anmälningar avseende inbrott i butiker (inklusive försök till inbrott), åren 1997-1999.²⁶

	Undersöknings- materialet	Kontroll- materialet
Antal anmälningar	535	459
Antal butiker	342	289
Antal upprepade anmälningar	193	170
Andel upprepade anmälningar (%)	36	37

Tabell 4. Inbrott i butiker (inklusive försök till inbrott). Fördelningen av anmälningarna i undersökningsmaterialet.

Antal brott	Andel butiker (n)	Andel anmälningar (n)
1	68 (231)	43 (231)
2	19 (66)	25 (132)
3	8 (29)	16 (87)
4	2 (8)	6 (32)
5+	2 (8)	10 (53)
Totalt	99 (342)	100 (535)

Tabell 5. Anmälningar avseende misshandel och hot mot kvinna, bekant gärningsman, åren 1997-1999.²⁷

	Undersöknings- materialet	Kontroll- materialet
Antal anmälningar	782	536
Antal kvinnor	530	349
Antal upprepade anmälningar	252	187
Andel upprepade anmälningar (%)	32	35

²⁶ Enstaka anmälningar tagits bort från undersökningsmaterialen på grund av att det saknas information om målsägare.

²⁷ Knappt fyra procent av anmälningarna avseende denna typ av brott har tagits bort från undersökningsmaterialen eftersom det saknades information om målsägare.

Tabell 6. Misshandel och hot mot kvinna, bekant gärningsman. Fördelningen av anmälningarna i undersökningsmaterialet.

Antal brott	Andel kvinnor (n)	Andel anmälningar (n)
1	74 (390)	50 (390)
2	17 (91)	23 (182)
3	4 (23)	9 (69)
4	2 (12)	6 (48)
5+	3 (14)	12 (93)
Totalt	101 (530)	100 (782)

Tabell 7. Anmälningar avseende misshandel och hot mot män och kvinnor, obekant gärningsman, åren 1997-1999.²⁸

	Undersökningsmaterialet	Kontrollmaterialet
Antal anmälningar	1 507	921
Antal personer	1 279	780
Antal upprepade anmälningar	228	141
Andel upprepade anmälningar (%)	15	15

Tabell 8. Misshandel och hot mot män och kvinnor, obekant gärningsman. Fördelningen av anmälningarna i undersökningsmaterialet.

Antal brott	Andel kvinnor (n)	Andel anmälningar (n)
1	87 (1 118)	74(1 118)
2	10 (125)	17 (250)
3	2 (26)	5 (78)
4	0 (5)	1 (20)
5+	0 (5)	3 (41)
Totalt	99 (1 279)	100(1 507)

²⁸ Knappt fyra procent av anmälningarna avseende denna typ av brott har tagits bort från undersökningsmaterialen eftersom det saknas information om målsägare.

Tabell 9. Anmälningar avseende bilrelaterade brott, åren 1997-1999.²⁹

	Undersöknings- materialet	Kontroll- materialet
Antal anmälningar	10 038	9 230
Antal bilar	8 568	7 976
Antal upprepade anmälningar	1 470	1 254
Andel upprepade anmälningar (%)	15	14

Tabell 10. Bilrelaterade brott. Fördelningen av anmälningarna i undersökningsmaterialet.

Antal brott	Andel bilar (n)	Andel anmälningar (n)
1	86 (7400)	74 (7400)
2	11 (927)	18 (1854)
3	2 (197)	6 (591)
4	0 (32)	1 (128)
5+	0 (12)	1 (65)
Totalt	99 (8568)	100 (10 038)

Tabell 11. Anmälningar avseende bostadsinbrott (inklusive försök till bostadsinbrott), åren 1997-1999.³⁰

	Undersöknings- materialet	Kontroll- materialet
Antal anmälningar	540	409
Antal hushåll	512	378
Antal upprepade anmälningar	28	31
Andel upprepade anmälningar (%)	5	8

²⁹ Särskilt stort är bortfallet för bilrelaterade brott. Nästan 20 procent av anmälningarna saknar eller har ofullständiga uppgifter om registreringsnummer och ingår därför inte i undersökningsmaterialen.

³⁰ Knappt 10 procent av anmälningarna har tagits bort från undersökningens materialen på grund av att det saknas information om målsägare.

Tabell 12. Bostadsinbrott (inklusive försök till bostadsinbrott). Fördelningen av anmälningarna i undersökningsmaterialet.

Antal brott	Andel hushåll (n)	Andel anmälningar (n)
1	95 (486)	90 (486)
2	5 (24)	9 (48)
3	0 (2)	1 (6)
Totalt	100 (512)	100 (540)

2. Att beräkna upprepad utsatthet i den lokala anmälningssstatistiken

Uppföljningsbart mål

Resultaten från denna undersökning visar att det finns ett utrymme för att förebygga brott genom åtgärder som riktas mot dem som redan har utsatts för brott. I England använder de lokala polismyndigheterna upprepad utsatthet som ett uppföljningsbart mål (Key Performance Indicator, KPI) för verksamheten.

För att kunna värdera var, när och hur resurser bör sättas in samt för att utvärdera vilka effekter de åtgärder som vidtagits har haft, behövs ett eller flera mått på upprepad utsatthet. I det följande ges ett enkelt exempel på hur man kan beräkna sådana mått.

I exemplet används den polisanmälda brottsligheten som underlag. Polisstatistiken är dock inte den enda möjliga källan för att få fram uppgifter om vilka som utsatts för brott. Den är heller inte utan brister. Eftersom statistiken över antalet anmälda brott är lättillgänglig beskrivs dock hur man kan göra beräkningarna genom att använda sådana uppgifter.

Det korrekta sättet att beräkna årliga variationer i upprepad utsatthet i anmälningssstatistiken är att följa varje anmälning ett år tillbaka i tiden. Problemet är att sådana datainsamlingar tar tid och att beräkningarna som skall göras inte är helt enkla. I stället visas ett alternativt sätt, som visserligen är en förenkling men som är användbart som underlag för såväl val av strategi som vid utvärdering av åtgärdernas effekter³¹.

Så här gör man

Steg 1. Välj brottstyp, tidsperiod och geografiskt område

Det första man bör göra för att räkna fram ett mått på upprepad utsatthet är att bestämma vilken eller vilka brottstyper som ska studeras. I föreliggande rapport visar det sig att andelen brott, som är upprepningar mot samma offer eller objekt, varierar mellan olika brottstyper. Vissa brottstyper är därför mer instressanta än andra. I detta fiktiva exempel belyses inbrott i butiker och varuhus (brottskod 0818).

Ett andra val är att bestämma den tidsperiod under vilken antalet brott ska studeras. I denna rapport valdes en ettårsperiod, men i till exempel en större kommun eller i ett större polisområde kan det vara av intresse att välja en kortare tidsperiod. Fördelen med att välja en halvårsperiod är att man relativt snabbt erhåller en serie av siffror som kan användas för att följa upp och värdera den egna verksamheten. Nackdelen är att talen kan bli så små att beräkningarna blir osäkra. I exempel nedan görs därför beräkningarna för ett kalenderår.

Ett tredje val gäller vilket geografiskt område som ska studeras. Även i detta val är man begränsad av antalet brott. Om man väljer ett för litet område kan det vara svårt att studera upprepad utsatthet eftersom antalet brott ofta är så få att beräkning-

---

³¹ Exemplet är inspirerat av en rapport från det brittiska inrikesdepartementet (Bridgeman, C. och Hobbs, L. 1997: Preventing repeat victimisation: the police officers' guide. Home Office Police Research Group).

arna blir osäkra. I det fiktiva exempel nedan har beräkningarna gjorts för en kommun.

För att kunna gå vidare till steg 2 krävs ett utdrag från polismyndigheten över samtliga anmälda brott med koden 0818 som begåtts inom kommunen under det aktuella året. På denna lista ska det finnas uppgifter om butikens namn och adress. Det kan också vara bra att ha uppgifter om när brottet inträffat och anmälts.

Steg 2. Beräkna antalet brott och antalet utsatta

Den första uppgiften är att summera antalet inbrott (inklusive försök). Det finns här skäl att gå igenom listan över anmälda brott för hand, för att se om det förekommer att en händelse anmälts två gånger (exempelvis av två olika vittnen). Detta kan man enkelt se om man studerar tidpunkten (datum och klockslag) för brotten. Sådana händelser ska räknas endast en gång, annars räknas butiken som utsatt två gånger, vilket ju inte är fallet.

Därefter beräknas antalet utsatta butiker, det vill säga antalet butiker som varit utsatta för brott minst en gång under det aktuella året. Detta steg bör göras noggrant, eftersom en butik som utsatts flera gånger kan ha blivit identifierad på olika sätt i olika anmälningar. I den ena anmälan kan själva gatuadressen vara antecknad, i den andra namnet på butiken i fråga. I det fall en butik räknas som två olika butiker underskattas andelen upprepat utsatta butiker.

I exemplet har totalt 306 butiker anmält sammanlagt 495 brott.

Steg 3. Beräkna antalet upprepade brott

Eftersom antalet utsatta butiker är 306 och antalet brott är 495, är antalet upprepade brott 189 (495-306).

Steg 4. Beräkna andelen upprepade brott

Ett första mått på hur stort problemet med upprepad utsatthet är erhålls genom att sätta antalet upprepade brott i relation till det totala antalet brott. Eftersom 189 av de 495 anmälda brotten är upprepade, uppgår andelen brott, som riktas mot butiker som redan varit utsatta en gång, till 38 procent (189 dividerat med 495). (Observera att detta är en underskattning av andelen upprepade brott. För att få en mer korrekt siffra krävs, som nämnts tidigare, en mer avancerad beräkning som tar hänsyn till om de utsatta butikerna har anmält brott exempelvis ett år tillbaka i tiden.) Även om den andel som räknas fram här ger en underskattning av andelen upprepade brott, är den användbar för jämförelser mellan brottskategorier och områden samt för utvärdering av verksamheter.

Steg 5. Beräkna fördelningen av brotten per utsatt butik

Det mått som räknades fram under steg 3, kan vara användbart som ett uppföljningsbart mål för en lokal verksamhet. Men det är inte särskilt användbart när det gäller att välja hur de resurser man har till förfogande ska användas. Siffran 42 procent kan ju vara ett resultat av att några få butiker varit utsatt ett stort antal gånger, medan de övriga endast utsatts en gång. Men måttet kan också vara ett resultat av en betydligt jämnare fördelning, där ungefär hälften utsatts två gånger och den andra

hälften en gång. Nästa steg i beräkningarna blir därför att fördela brotten per utsatt butik.

I tabellen nedan har all den information som är relevant som underlag för val av strategi och för att beräkna uppföljningsbara mål ställts samman. I den första kolumnen (a) anges antalet gånger som olika butiker varit utsatta, i den andra kolumnen (b) antalet butiker. Av de 306 butiker som någon gång varit utsatt under året hade 201 utsatts en gång, 54 vid två tillfällen och 28 butiker vid tre tillfällen. En butik hade haft inbrott vid sju tillfällen. Det är viktigt att komma ihåg att varje butik endast skall räknas en gång i kolumnen. Summan av siffrorna i denna kolumn ska således överensstämma med antalet butiker som någon gång utsatts, i detta exempel 306.

Genom att multiplicera siffran i kolumnen (a) med den i kolumn (b) erhålls en summa som anger hur många brott som de som anmält ett, två respektive tre brott och så vidare varit utsatta för. Denna summa noteras i den tredje kolumnen (c). Av kolumnen framgår att de 54 butiker som anmält två inbrott var, tillsammans har varit utsatta 108 gånger, det vill säga för 22 procent av samtliga inbrott som anmäldes det aktuella året. Vidare framgår att de butiker som varit utsatta fem eller fler gånger totalt varit föremål för 39 inbrott, vilket utgör 8 procent av inbrotten i kommunen. (En kontroll av att beräkningarna gjorts på korrekt sätt, erhålls genom att summera antalet brott i kolumnen (c). Denna summa ska överensstämma med det totala antalet brott, i detta exempel 495.)

Antal gånger utsatt (a)	Antal butiker (b)	Antal brott (c)=(a*b)	Antal upprepningar (d)=(c-b)
1	201	201	0
2	54	108	54
3	28	84	56
4	16	64	48
5	5	25	20
6	1	6	5
7	1	7	6
Summa	306	495	189

I den fjärde kolumnen (d) slutligen, anges hur många av brotten som är upprepningar. Eftersom varje butik endast finns representerad en gång i tabellen, erhålls antalet upprepningar genom att dra ifrån värdet i kolumn (b) från det i kolumn (c). Exempelvis har 16 butiker varit utsatta fyra gånger under året, vilket ger 64 brott. Genom att dra ifrån den första gången de utsattes för brott under året, erhålls det totala antalet upprepningar. (Summan av alla brott i kolumn (d) ska överensstämma med det totala antalet upprepade brott som räknades fram i steg 3, det vill säga i det här fallet 189.)

Steg 6. Att avgöra en lämplig målsättning

Utifrån beräkningar av det här slaget får man således en uppfattning om omfattningen och fördelningen av upprepade brott i anmälningsstatistiken. Med utgångspunkt i denna information är det möjligt att sätta upp en lämplig målsättning.

English summary

Repeat victimisation

Published by:

National Council for Crime Prevention (BRÅ)
P.O. Box 1386
SE-111 93 Stockholm
Sweden
Internet: www.bra.se

Reference:

BRÅ-report 2001:3
ISSN 1100-6676, ISBN 91-38-31772-9

Available in Swedish from:

Fritzes kundservice
SE-106 47 Stockholm
Sweden

This study examines repeat victimisation in Sweden. The term repeat victimisation refers to a situation where the same person or object (such as a school or shop) is exposed to several criminal offences within a certain period of time. Research from other countries has shown that this type of victimisation is relatively common. In Sweden, however, the available knowledge on repeat victimisation is limited. The objective of this study is to add to what is known about repeat victimisation in Sweden, and to elucidate the significance of such knowledge for crime prevention work.

The research examines crimes reported to the police in two Swedish municipalities and includes several categories of offences: assault and threatening behaviour, breaking and entering into schools and shops, car-related offences and residential break-ins. The study indicates that it is reasonable to assume that generalisations can be made on the basis of the major findings to other Swedish municipalities.

The findings show that those who have reported falling victim to one of the offence types included in the study run a higher risk than others of being exposed to the same type of offence again. For example, the likelihood that a woman will report being assaulted or threatened by somebody known to her during the course of a year lies at approximately half of one per cent. Of those women who have experienced such an offence and reported it to the police, however, 25 per cent experience a further offence of the same kind within a year. Persons (men and women) who are assaulted or threatened by perpetrators not known to them also run a higher risk of being victimised

again. Of these, approximately ten per cent report a further incident to the police within a year. Those experiencing various types of break-in are also at increased risk of being victimised again. The likelihood that a shop will report a break-in during the course of a year lies at 15 per cent, for example. Of those shops reporting such an incident, approximately twice as many (28 per cent) report further break-ins within a one year period.

Those reporting having been victimised on a number of occasions run an even higher risk of being exposed to further offences. Almost half of the shops that have reported two previous break-ins, report one or more further break-ins within a year. Of women who have twice reported being the victims of threatening behaviour or assault at the hands of a perpetrator known to them, approximately 40 per cent report further incidents within a one year period.

In order to develop an idea of the proportion of total crimes that may be affected by measures focused on the prevention of repeat victimisation, the study has examined the proportion of police reports comprising repeat reporting. The term repeat reporting here refers to police crime reports relating to persons or objects who have already reported a similar offence to the police less than a year previously. Repeat reporting of break-ins at schools is particularly common. Almost 90 per cent of such reports constitute repeat reporting. Repeat reporting is also common in relation to shop break-ins and assaults on women where the perpetrator is known to the victim. Around one-third of such reports are repeats. Of the crime categories studied, residential break-ins constitute the only category where repeat reporting was more unusual. Against the background of research from other countries, such as England and Holland for example, that has shown repeat residential break-ins to be common, this result was unexpected. In other respects, the findings from the current study correspond well with results from research elsewhere in the international community.

Several of the study's findings are worthy of note from a crime preventive perspective. Firstly, the findings show that there is good reason to direct crime prevention efforts at those who have already been victimised. In this way, measures can be focused on a relatively small group whilst at the same time providing opportunities for the prevention of a significant proportion of all crimes committed.

Secondly, it is important that measures be taken as quickly as possible, since the risk for repeat victimisation is greatest during the period directly after offences have been committed, and thereafter declines over time. A large proportion of repeat reporting takes place within a month of the latest previous report.

Thirdly, it may be particularly beneficial to work to prevent repeat victimisation in areas where offending is relatively common since such recurring crimes occur more often in these areas than they do in others.